

ANALIZA STRATEGIJA ZA MLADE NA LOKALNOM NIVOU

**(Analiza je namjenjena zajedničkoj izradi politika prema mladima
na regionalnom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou)**

Izdavači:

Njemačko društvo za tehničku saradnju (GTZ)
Splitska ul. 14, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
jasmin.besic@gtz.ba
+387 33 220 302

Udruženje službenika za mlade
info@usm.ba
www.usm.ba

Analiza dostupna na stranici:
www.usm.ba

Kontakt:
GTZ
Nedim Sinanović
E: nedim.sinanovic@gtz.ba

Tanja Junuzagic
E: tatjana.junuzagic@gtz.de

USM
Zoran Kulundzija
E: zoran.kulundzija@usm.ba

Istraživanje uradili:
Prizma istraživanje, Sarajevo

Sarajevo, 2008. g.

SADRŽAJ

1 PRISTUP PRILIKOM IZRADE IZVJEŠTAJA	3
1.1. SVRHA I CILJEVI ANALIZE	3
1.2. METODOLOŠKI PRISTUP	3
2. PRISTUP PRILIKOM IZRADE STRATEGIJA	5
2.1. PRAVNI OSNOV ZA USVAJANJE STRATEGIJA ZA MLADE	5
2.2. ISTRAŽIVANJE	6
2.3. PROCEDURA IZRADE STRATEGIJE	9
2.4. VREMENSKI PERIOD IMPLEMENTACIJE STRATEGIJA	10
3. OBUHVATI SEKTORI – PRIORITETNE OBLASTI	11
4. UČEŠĆE LOKALNIH VLASTI I ŠIRE ZAJEDNICE	13
4.1. LOKALNA SAMOUPRAVA	13
4.2. OMLADINSKE I NEVLADINE ORGANIZACIJE	14
4.3. MEĐUSEKTORALNA SARADNJA	15
4.4. SUBJEKTI KOJI SU UČESTVOVALI U RADNIM TIJELIMA ZA IZRADU STRATEGIJA	15
4.5. SUBJEKTI KOJI ĆE UČESTOVATI U REALIZACIJI AKTIVNOSTI PREDVIĐENIH U STRATEGIJI	18
5. PROBLEMI, AKTIVNOSTI I OČEKIVANI REZULTATI	22
5.1. ZAPOŠLJAVANJE	22
5.2. OBRAZOVANJE	29
5.3. SOCIJALNA POLITIKA	35
5.4. ZDRAVLJE MLAĐIH	39
5.5. AKTIVNO UČEŠĆE MLAĐIH U DRUŠTVU	43
5.6. INFORMISANJE MLAĐIH	47
5.7. KULTURA	50
5.8. SPORT	53
6. ANALIZA BUDŽETA	56
6.1. RASPOREĐIVANJE SREDSTAVA U BUDŽETU	56
6.2. VRIJEME PREDVIĐENO ZA IMPLEMENTACIJU AKTIVNOSTI	56
7. PREPORUKE ZA OMLADINSKU STRATEGIJU NA DRŽAVNOM NIVOU	57
LITERATURA	58
ANEX 1. UTVRDJIVANJE PRIORITETA PO OBLASTIMA (KRITERIJUM HITNOSTI I BITNOSTI)	59
1. Zdravlje mladih	59
2. Zapošljavanje	60
3. Obrazovanje	62
4. Socijalna politika	64
5. Aktivno učešće mladih u društvu	65
6. Informisanje	67
7. Kultura	68
8. Sport	69
ANEX 2. ALOKACIJA BUDŽETA PREMA PRIORITETnim OBLASTIMA	71
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	71
REPUBLIKA SRPSKA	75

1 PRISTUP PRILIKOM IZRADE IZVJEŠTAJA

1.1. SVRHA I CILJEVI ANALIZE

Projekat za mlade GTZ - Njemačkog društva za tehničku saradnju naručio je izradu studije Analiza strategija za mlade na lokalnom nivou, a agencija Prism Research je provela izradu tokom marta 2008.

Svrha analize je utvrđivanje sličnosti i razlika unutar lokalnih strategija za mlade, na osnovu slijedećih kriterijeva:

- Pristup opština prilikom izrade strategija;
- Prioritetne oblasti;
- Zajednički problemi i pristup rješavanju problema, odnosno predviđene aktivnosti;
- Problemi koje treba rješavati na višim nivoima vlasti;
- Učešće lokalnih vlasti i šire zajednice u izradi i implementaciji strategija;
- Alokacija budžeta.

Cilj analize je utvrđivanje preporuka koje mogu koristiti u cilju unapređivanje položaja mladih, a u okviru dokumenata koji bi bili doneseni na višim nivoima vlasti, sa fokusom na izradu koordinirane BiH Omladinske strategije 2008-2013.

1.2. METODOLOŠKI PRISTUP

Analizirane su strategije 20 opština (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iličići, Istočna Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Srebrenica, Sokolac, Ugljevik, Vareš, Vogošća, Vlasenica, Zvornik).

Imajući u vidu da je većina strategija pisana na sličan način i sadržinski i metodološki, osim u slučaju strategije opštine Zvornik, analiza je zasnovana na sličnostima koje u njima postoje. Razlike uočene prilikom analize posebno su istaknute u osjenčanim tabelama.

U izvještaj su uključena poglavlja koja razmatraju slijedeće oblasti:

- **Pristup opština prilikom izrade strategija,**

Analizom je obuhvaćeno:

- pravni osnov za usvajanja strategija, dokumenti na koje su se opštine pozivale prilikom izrade strategije;
- analiza korištene metodologije;
- procedura provedena prilikom izrade i usvajanja strategija;
- vremenski period predviđen za implementaciju strategija.

- **Prioritetne oblasti**

Dat je pregled svih oblasti koje opštine smatraju prioritetnim za poboljšanje položaja mladih. Utvrđeno je da su to slijedeće oblasti: zapošljavanje, obrazovanje, zdravlje, socijalna politika, aktivno učešće mladih u društvu, informisanje, kultura i sport.

- **Učešće lokalnih vlasti i šire zajednice u izradi strategija** urađeno je u analizi:

- Opštinskih organa zaduženih za mlade, kao što su referent/službenik za mlade, komisija za mlade, savjetodavni odbor mladih;
- Budžetskih sredstava koja pojedine opštine izdvajaju za mlade;
- Međusektorske saradnje;
- Subjekata koji su učestvovali u radnim tijelima za izradu strategije;
- Subjekata koji će učestvovati u realizaciji aktivnosti predviđenih strategijama.

- **Problemi, aktivnosti i moguća rješenja**

U ovom dijelu analizirani su problemi koje su opštine navele kao prioritetne i stoga ih uključile u akcione planove, aktivnosti koje će doprinijeti rješavanju ovih problema, kao i očekivani rezultati. Problemi su razvrstani na osnovu njihove učestalosti u dvije kategorije: problemi koji se javljaju u više opština, kao i problemi koji su specifični za jednu opštinu.

- **Analiza budžeta**

Ovdje je dat pregled finansijskih sredstava za ostvarivanje predviđenih akcionih planova. Analizom su obuhvaćene sljedeće odrednice u vezi sa budžetom:

- Tabela u kojoj su prikazana izdavanja *per capita*;
- Predviđeni izvori finansiranja, kao i
- Vrijeme predviđeno za implementaciju aktivnosti.

Izvještaj sadrži i preporuke za omladinsku strategiju na državnom nivou. One se odnose isključivo na pitanja za koja su opštine zahtijevale pomoć od viših nivoa vlasti.

Izvještaj sadrži i dvije tabele priložene u Anexu. Jedna se odnosi na utvrđivanje prioriteta u analiziranim oblastima (na osnovu kriterija hitnosti i bitnosti), a u drugoj je predstavljena raspoređivanje finansijskih sredstava po prioritetnim oblastima.

2. PRISTUP PRILIKOM IZRADE STRATEGIJA

Većina opština čije su strategije analizirane pominje podršku GTZ - Njemačkog društva za tehničku saradnju i Konzorcija italijanskih nevladinih organizacija. Iz analize se može zaključiti da su ove organizacije bile inicijatori izrade dokumenata koji na cijelovit način tretiraju probleme i prioritetne oblasti omladinske politike.

2.1. PRAVNI OSNOV ZA USVAJANJE STRATEGIJA ZA MLADE

Kao pravni osnov za usvajanje strategija za mlade navodi se veći broj međunarodnih konvencija i rezolucija, ali i dokumenata lokalnih vlasti i nevladinih organizacija. Opštine koje se nalaze u Republici Srpskoj navode da obaveza usvajanje strategije omladinske politike na lokalnom nivou proističe i iz Zakona o omladinskom organizovanju RS.

2.1.1. Dokumenti međunarodnih organizacija

- Evropska povelja o učešću mladih u životu na opštinskom i regionalnom nivou (Savjet Evrope – uključena u Rezoluciji 237 Stalne konferencije lokalnih i regionalnih vlasti Evrope) (Bratunac, Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Sokolac, Ugljevik, Vlasenica, Vogošća, Zvornik);
- Bijela knjiga Evropske komisije (Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Odžak, Ugljevik, Vlasenica, Vogošća, Zvornik);
- 11 indikatora omladinske politike (Savjet Evrope i Evropski omladinski forum) (Bratunac, Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Odžak, Vlasenica, Vogošća, Zvornik);
- Evropska povelja o lokalnoj samoupravi (Sokolac);
- Rezolucija Rimske konferencije o učešću mladih u zemljama Jugoistočne Evrope (Vlasenica);
- Obrazovanje mladih ljudi: Izjava za 21. vijek i njegov radni dokument i dodatak Nacionalna politika za mlade vodeće svjetske organizacije mladih (Bugojno).

2.1.2. Dokumenti usvojeni na nivou države i entiteta

- Rezolucija o mladima BiH (Službeni glasnik BiH 12/03) (Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Vlasenica, Vogošća, Zvornik);
- Ustav BiH (Sokolac);
- Entitetski ustavi (Sokolac, Ugljevik, Vlasenica);
- Zakon o omladinskom organizovanju RS (SG RS 98/04) (Bratunac, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Lopare, Modriča, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica).

2.1.3. Dokumenti lokalnih vlasti

- Odluka o pristupanju izrade Omladinske politike za općinu Bugojno, za period 2007-2012. godina (Službene novine Općine Bugojno 1/07) – Bugojno;
- Statut opštine Sokolac, Poslovnik SO Sokolac;

- Statut opštine Ugljevik
- Odluke ili zaključci OV / SO o izradi Strategije za mlade na općinskom nivou (sve općine)

2.1.4. Dokumenti nevladinih organizacija:

SIPOS (Specijalni izveštaj o razvoju omladinske politike (OIA BiH) (Bratunac, Vlasenica, Zvornik).

2.2. ISTRAŽIVANJE

U svim analiziranim dokumentima istaknuto je da je omladinsko istraživanje početni element u razvoju omladinske politike i prvi korak u razvoju strategije i akcionalih planova. Za istraživanje položaja i potreba mladih na lokalnom nivou korišteni su slijedeći metodi: anketni upitnik, intervju, okrugli sto, fokus grupe i analiza statističkih podataka.

Iako u svojim dokumentima opštine navode da su prilikom istraživanja korištene različite metode, evidentno je da je u svim opštinama korištena anketa i analiza statističkih podataka. Izvještaje o rezultatima dobijenim pomoću drugih metoda navode samo pojedine opštine, i to:

- Intervju (Lopare, Sokolac, Ugljevik, Vareš, Odžak);
- Okrugli sto (Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Vareš, Odžak);
- Fokusna grupa (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

Izvještaj o istraživanju potreba mladih bio je osnova za kreiranje omladinske politike i izradu Akcionalih planova iz prioritetnih oblasti.

Akcioni plan je dokument koji počiva na dobro istraženim i analiziranim potrebama mladih u lokalnoj zajednici, definisanim ciljevima i dugoročnoj strategiji koja ima tačno uspostavljen plan šta će, ko će, kako i kada raditi u cilju ispunjenja očekivanih rezultata strategije.

2.2.1. Anketa

Cilj ankete je bio ispitivanje potreba i problema mladih kako bi se definisali prioriteti u izradi akcionalih planova i strategije.

Izrada anketnog upitnika povjerena je GTZ-u.

Zvornik je jedina opština koja nije koristila unificirani GTZ-ov anketni upitnik. Za anketno istraživanje ovdje je korišten upitnik formiran od strane Savjeta mladih Zvornik, uz podršku Omladinske informativne agencije BiH.

Opština Novi Grad Sarajevo navodi da je koristila upitnik sa 20 funkcionalnih i 2 demografska pitanja

Provođenje ankete povjereni je različitim subjektima. U pojedinim dokumentima precizirani su subjekti koji su sproveli anketu: opština (Iličići, Kalesija), Omladinski savjet u saradnji sa GTZ (Istočna Iličići),

odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti opštine (Lopare, Vareš), GTZ (Vareš, Kalesija, Milići), opština u saradnji sa GTZ-om (Odžak, Srebrenica), Udržbenje službenika za mlade BiH (Vogošća), Omladinski savjet (Vlasenica), Savjet mladih (Zvornik).

Opština Lopare realizovala je dva anketna istraživanje – unificirani upitnik GTZ sa 33 pitanja, na uzorku od 46 ispitanika i upitnik koji je sastavila opština sa 47 pitanja, na uzorku od 110 ispitanika.

Opština Milići je u saradnji sa GTZ-om realizovala istraživanje dva puta – prvo istraživanje sprovedeno je u martu 2005. godine, na uzorku od 120 ispitanika; drugo istraživanje sprovedeno je tokom 2007. na uzorku od 50 ispitanika.

Ciljna grupa – uzrast anketiranih i veličina uzorka se razlikuje. Razlike u uzrastu anketiranih i veličini uzorka mogu se vidjeti u tabeli 1.

Tabela 1. Ciljna grupa – uzrast anketiranih i veličina uzorka po opštinama

	Opština	Uzrast	Broj ispitanika
1	Bratunac	13 – 35	120
2	Bugojno	15 – 30	238
3	Gradačac	12 – 30	188
4	Ilijda	12 – 30	211
5	Istočna Ilijda	15 – 29	42
6	Istočno Sarajevo	15 – 34	320
7	Kalesija	14 – 30	120
8	Lopare	14 – 30	46
9	Milići	13 – 35	I - 100; II - 50
10	Modriča	16 – 30	200
11	Novi Grad Sarajevo	18 – 30	1.000
12	Odžak	14 – 30	124
13	Osmaci	19 – 29	63
14	Sokolac	14 –	110
15	Srebrenica	11 – 36	92
16	Ugljevik	15 – 30	150
17	Vareš	15 – 36	78
18	Vlasenica	15 – 35	130
19	Vogošća	14 – 31	208
20	Zvornik	15 – 30	255

Obrada podataka anketnog istraživanja takođe je povjerena različitim subjektima: GTZ (Istočna Ilijda, Istočno Sarajevo, Vareš), CISP (Lopare, Ugljevik), opštinska služba društvenih djelatnosti (Vareš, Lopare), Filozofski fakultet u Banja Luci po nalogu GTZ-a (Vlasenica, Bratunac, Srebrenica, Milići, Gradačac, Modriča, Odžak, Kalesija, Ilijda).

2.2.2. Intervju

Samo strategije opština Lopare, Sokolac, Vareš i Ugljevik sadrže informacije o realizovanim intervjuima, ali one se svode na subjekte koji su intervjuisani i subjekte koji su realizovali intervjuje.

Ispitanici u intervjuu su bili subjekti iz institucija relevantnih za utvrđene prioritete iz oblasti zapošljavanja, obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, učešća mladih u društvu, informisanja, kulture i sporta.

- Predstavnici lokalne samouprave (Lopare, Sokolac, Vareš);
- Predstavnici obrazovnih institucija
  - direktori škola (Lopare, Sokolac, Ugljevik, Vareš);
  - pedagozi (Lopare, Ugljevik);
  - vijeće roditelja (Vareš);
  - biblioteke (Lopare, Ugljevik)
- Predstavnici sudova (Vareš);
- Predstavnici policije (Lopare, Ugljevik, Vareš);
- Predstavnici zdravstvenih ustanova (Lopare, Sokolac, Ugljevik);
- Predstavnici centra za socijalni rad (Sokolac, Ugljevik, Vareš);
- Predstavnici sportskih klubova (Lopare, Sokolac);
- Predstavnici Zavoda za zapošljavanje (Lopare, Ugljevik);
- Udruženja građana i nevladine organizacije (Vareš);
- Građani (Lopare);
- Predstavnici vjerskih institucija (Vareš);
- Predstavnici omladinskih organizacija političkih partija (Vareš).

Sprovođenje intervjuja u ovim opštinama izvršili su različiti subjekti: opštinske službe u čijoj su nadležnosti društvene djelatnosti (Vareš, Lopare), referent za mlade (Vareš), CIPS (Lopare). Opštine Sokolac i Ugljevik nisu navele u strategiji ko je sproveo intervjuje.

2.2.3. Okrugli sto

Okrugli stolovi realizovani su u opštinama Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Novi Grad Sarajevo, Odžak i Vareš. Iz analiziranih strategija se može zaključiti da su na okruglim stolovima učestvovali predstavnici relevantnih institucija i organizacija (omladinskih i nevladinih organizacija, javnih i kulturnih ustanova, sportskih društava) u cilju prikupljanja dodatnih podataka o potrebama i problemima mladih. Na okruglim stolovima su prezentirani rezultati istraživanja i data je mogućnost učesnicima da iznesu svoja mišljenja i prijedloge.

2.2.4. Analiza statističkih podataka

Sve opštine su koristile statističke podatke institucija relevantnih za oblasti koje su se tokom istraživanja izdvojile kao prioritete.

Za oblast **zapošljavanje (nezaposlenost mladih)** korišteni su podaci opštinskih biroa za zapošljavanje. Pored broja nezaposlenih, dat je pregled njihove kvalifikacione i starosne strukture.

Pojedine opštine dale su pregled broja zaposlenih koristeći podatke Zavoda za zdravstveno osiguranje (Bratunac, Bugojno) i Zavoda za penziono-invalidsko osiguranje (Milići, Vlasenica).

U strategije nekih opština uključen je pregled najtraženijih i najmanje traženih zanimanja (Iličići, Istočna Iličići).

Opština Bugojno koristila je i podatke iz Strategije lokalnog razvoja opštine (2005-2015),

Istraživanja o problemima i potrebama mladih na području općine Bugojno (2006), pilot projekta Poboljšanje položaja djece i mladih, Sveobuhvatnog istraživanja mišljenja sa akcentom na lokalni razvoj (2006).

Prilikom utvrđivanja realnog broja nezaposlenih lica potrebno je imati u vidu da nisu svi nezaposleni evidentirani u biroima za zapošljavanje, kao i na činjenicu da određeni broj evidentiranih ima posao ali ih poslodavac nije prijavio.

U oblasti **obrazovanja** korišteni su podaci o broju škola, razreda i učenika na teritoriji opštine. Opštine na čijoj teritoriji postoje srednjoškolske institucije dale su pregled obrazovnih profila koji se tu školiju.

U strategijama određenog broja opština dat je pregled broja učenika sa posebnim potrebama koji pohađaju školu (Bugojno, Iličići, Vogošća).

U oblasti **socijalne zaštite** opštine su koristile podatke opštinskih centara za socijalni rad. Opštine koje se nalaze u FBiH koristile su i podatke kantonalnih službi socijalne zaštite.

Opštine Iličići, Osmaci i Vogošća koristile su i podatke opštinskih službi nadležnih za socijalna pitanja.

Opština Istočno Sarajevo koristila je podatke dobijene većim brojem istraživanja izvršenim tokom prethodnih godina, kao što je Informacija o stanju rješenosti životnih pitanja sa stanovišta materijalnog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, obrazovanja i zapošljavanja Grada Istočno Sarajevo.

Za oblast **kulture i sporta** nisu navedeni statistički podaci, već samo broj kulturnih i sportskih udruženja i manifestacija.

Podaci korišteni u oblasti **zdravlje mladih** preuzimani su u većini slučajeva iz zdravstvenih institucija u opštini (domova zdravlja).

Opština Bugojno koristila je samo podatke kantonalnog Zavoda za javno zdravstvo.

Opština Istočno Sarajevo koristila je i podatke Crvenog krsta.

Opština Milići koristila je samo podatke dobijene anketom.

Za prioritetu oblast **aktivnog učešća u društvu** sve opštine nabrojale su omladinske i nevladine organizacije koje se bave problemima mladih, ali su u većini slučajeva su korišteni samo podaci dobijeni anketom.

U oblasti **informisanja** nabrojani su mediji (elektronski i štampani) koji postoje u opštinama.

2.3. PROCEDURA IZRADE STRATEGIJE

Nakon završetka istraživanja i prezentacije rezultata relevantnim institucijama i organizacijama opštine su donijele i formalne odluke o pristupanju izradi strategija. Organ nadležan za usvajanje ove vrste obavezujućeg dokumenta u svim opštinama je Opštinsko vijeće/Skupština Opštine. Iako svi usvojeni dokumenti predstavljaju strategiju za mlađe na lokalnom nivou, različito su imenovani u opštinama:

Omladinska politika opštine Lopare, Modriča, Sokolac i Ugljevik, ali i Strategija za mlade u opštinama Bratunac, Milići i Srebrenica.

Strategije opština Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo, Osmaci, Vareš, Vogošća, Vlasenica i Zvornik ne sadrže informaciju o usvajanju odluke o pristupanju izradi strategija, što ne znači da odluke nisu usvojene.

Opština Milići usvojila je zaključak o izradi strategije za mlade. Postavlja se pitanje da li su zaključak i odluka jednakopravno obavezujući dokumenti.

Nakon usvajanja odluka načelnici opština imenovali su članove radnih grupa. U svakoj opštini formirano je radno tijelo za oblasti koje su na osnovu istraživanja određene kao prioritetne. U nekoliko analiziranih dokumenata nalazi se informacija o edukaciji članova radnih tijela koja je sprovedena u saradnji sa GTZ-om.

2.4. VREMENSKI PERIOD IMPLEMENTACIJE STRATEGIJA

Sve donijete strategije predstavljaju srednjeročni dokument. Najveći broj opština izradio je strategije za period od 2008. do 2010 godine (Bratunac, Gradačac, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Srebrenica, Ugljevik, Vareš, Vogošća, Vlasenica).

- 2007 – 2012 (Bugojno);
- 2007 – 2009 (Ilidža);
- 2008 – 2012 (Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Zvornik);
- 2007 – 2011 (Modriča, Sokolac).

3. OBUHVACENI SEKTORI – PRIORITYNE OBLASTI

Prilikom određivanja prioritetnih problema opštine su ih razvrstale u određene oblasti. Na osnovu određenih prioriteta formirane su radne grupe koje su odredile osnovne probleme, željene rezultate, kao i aktivnosti pomoću kojih će se ti rezultati postići.

Detaljnom analizom prioritetnih oblasti može se zaključiti da su opštine najviše pažnje posvetile problemima mladih koji su povezani sa slijedećim oblastima:

- 20 od 20 opština smatra **zdravlje mladih** prioritetnim sektorom (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iliča, Istočna Iliča, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Srebrenica, Sokolac, Ugljevik, Vareš, Vogošća, Vlasenica, Zvornik).

Opština Sokolac je prevenciju bolesti ovisnosti odredila kao poseban prioritet, a s obzirom da su druge opštine ovaj problem razmatrale u okviru zdravlja on će biti tako tretiran i u ovom izvještaju.

- 19 od 20 opština smatra **kulturu** mladih prioritetnim sektorom (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iliča, Istočna Iliča, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica, Vogošća, Zvornik).

Opština Bratunac je kulturu razmatrala u okviru oblasti Kultura, rekreativni život, učešće mladih u društvu i volonterski rad.

Opština Vareš nije dostavila dio strategije koji se odnosi na kulturu.

- 18 od 20 opština smatra **aktivno učešće mladih u društvu** prioritetnom oblašću (Bugojno, Bratunac, Gradačac, Iliča, Istočna Iliča, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća, Zvornik).

Opština Modriča nije istakla učešće mladih u društvu kao prioritetnu oblast.

Opština Vareš nije dostavila dio strategije koji se odnosi na aktivno učešće mladih u društvu.

- 18 od 20 opština smatra **informisanje** mladih prioritetnim sektorom (Bugojno, Gradačac, Iliča, Istočna Iliča, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Srebrenica, Sokolac, Ugljevik, Vareš, Vlasenica, Vogošća, Zvornik).

Opštine Bratunac i Modriča nisu istakle informisanje kao prioritetni sektor.

- 18 od 20 opština smatra **sport** prioritetnim sektorom (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iliča, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica, Vogošća, Zvornik).

Opština Bratunac je sport razmatrala u okviru oblasti Kultura, rekreativni život, učešće mladih u društvu i volonterski rad.

Opština Istočna Iliča nije istakla sport kao prioritetnu oblast.

Opština Vareš nije dostavila dio strategije koji se odnosi na sport.

- 14 od 20 opština smatra **obrazovanje mladih** prioritetnim sektorom (Bratunac, Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća, Zvornik).

Opštine Gradačac, Lopare, Osmaci, Milići i Ugljevik obrazovanje nisu istakle kao prioritetnu oblast stoga što smatraju da obrazovanje nije u nadležnosti lokalnih vlasti, već viših nivoa vlasti.

Opština Vareš nije dostavila dio strategije koji se odnosi na obrazovanje.

- 12 od 20 opština smatra **socijalnu politiku** prioritetnim sektorom (Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Ugljevik, Vareš, Vogošća).

Opština Kalesija je probleme koji spadaju u oblast socijalne politike razradila u okviru oblasti Sigurnost mladih i kultura življenja.

Opština Gradačac je probleme koji su u vezi sa socijalnom politikom razradila u okviru oblasti Zdravlja i kultura življenja.

Opštine Bratunac, Milići, Odžak, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik nisu istakle oblast socijalne politike kao prioritet.

Detaljnom analizom utvrđenih problema može se zaključiti da su pojedine opštine isti problem razmatrale u okviru različitih prioritetnih oblasti. Primjeri za ovo učestali su kod problema koje neke opštine tretiraju u oblasti zdravlja, a druge u oblasti socijalne zaštite. Slična situacija postoji i u tretiranju istog problema i u oblasti aktivnog učešća mladih u društvu i u oblasti informisanja.

Mnoge opštine su zajedno obrađivale oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, aktivnog učešća mladih i informisanje, kao i kulturu i sport. Za potrebe analize utvrđeno je nekoliko prioritetnih oblasti koje su unificirane, a način na koje ova pitanja posmatraju pojedine opštine biće posebno objašnjen.

Iako je većina opština razmatrala navedene prioritetne oblasti, pojedine opštine razmatrale su pitanja koja u drugim opštinama nisu prioritetna.

S obzirom da se ovi slučajevi određeni kao prioriteti, neophodno je i njih prikazati:

- Opština Bratunac jedina je definisala **mirovne inicijative** kao posebnu prioritetnu oblast;
- Opštine Milići i Zvornik su kao prioritetnu oblast obradile **ekologiju – zaštitu životne sredine**;
- Opština Sokolac odredila je i **prevenciju narkomanije**, koja je u ovoj analizi priključena oblasti zdravlja mladih;
- Opština Vlasenica je obradila i oblast **omladinskog rada i volonterizma**;
- Opština Zvornik, čija se strategija u mnogome razlikuje od dokumenata ostalih opština, istakla je i slijedeće probleme: **infrastrukutra, mladi sa posebnim potrebama i stambena politika za mlađe**.

4. UČEŠĆE LOKALNIH VLASTI I ŠIRE ZAJEDNICE

Izuzetan značaj za rješavanje problema sa kojima se suočavaju mladi na lokalnom nivou imaju lokalne vlasti, ali i šira zajednica, naročito javne institucije koje se bave različitim problemima, omladinske i nevladine organizacije i sami građani. U strategijama za mlade opštine naglašavaju značaj ovih institucija ne samo u izradi dokumenta, već i u pristupu rješavanju pojedinih problema. Od izuzetnog značaja za ostvarivanje očekivanih rezultata i realizaciju brojnih aktivnosti je međusektorska saradnja.

4.1. LOKALNA SAMOUPRAVA

4.1.1. Referent za mlade/službenik za mlade

Službenik za mlade je osoba zaposlena u općinskoj administraciji (državni službenik) koja je stručno osposobljena i posjeduje neophodno znanje o politici prema mladima i radu sa mladima.

U strategijama za mlade lokalne samouprave su prepoznale značaj pozicije službenika za mlade. Osnovni zadaci službenika za mlade su redovna komunikacija sa omladinskim organizacijama, savjetima učenika, neformalnim grupama i javnim institucijama koje se bave pitanjima mlađih. Osim toga, službenik za mlade identificira probleme i potrebe mlađih u lokalnoj zajednici, koordinira proces uspostavljanja i provođenja politike prema mladima na lokalnom nivou, te sarađuje sa drugim institucijama na višim razinama vlasti. Referent za mlade/službenik za mlade pominje se u strategijama 13 opština.

- Sistematisirano radno mjesto osobe zadužene za pitanja mlađih postoji u opštinama Bratunac, Ilička, Istočna Ilička, Kalesija, Milići i Modriča.
- U opštinama Lopare, Osmaci i Vogošća ove poslove obavljaju referent za društvene djelatnosti ili/i stručni saradnik za lokalni ekonomski razvoj.
- Opština Ugljevik ima sistematisirano radno mjesto referenta za sport, fizičku kulturu, mlađe i nevladin sektor.
- Zanimljiva je tvrdnja u Strategiji opštine Srebrenica da je za ove poslove sistematisirano radno mjesto Stručnog saradnika za omladinu, sport, kulturu i udruženja građana, ali da osoba koja obavlja ove poslove nema dovoljno vremena da se bavi pitanjima mlađih.
- U opštini Vlasenica postoji osoba obučena za obavljanje poslova koje obavlja referent za mlade, ali nema sistematisirano radno mjesto.
- Opština Odžak nema sistematisirano radno mjesto referenta za mlade.

4.1.2. Komisija za mlade

Komisija za mlade je stalno radno tijelo OV / SO i ima značajnu ulogu u procesu donošenja politika prema mlađima. Pored vijećnika / odbornika u Komisiji za mlade su obično i predstavnici mlađih.

Komisija za mlade predlaže i daje mišljenje o predloženim mjerama omladinske politike, omladinskim programima koji se finansiraju iz budžeta, omladinskim aktivnostima od prioritetskog značaja za opštini i drugim pitanjima koja su značajna za položaj mlađih. U strategijama 10 opština pominje se Komisija za mlade (Kalesija, Istočna Ilička, Istočno Sarajevo, Lopare, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik i Vlasenica), ali u većini opština Komisija nije aktivna.

4.1.3. Savjetodavni odbor mladih (SOM) / Savjet mladih / Vijeće mladih

Savjetodavni odbor mladih (SOM) je savjetodavno tijelo koje formira načelnik općine, najčešće broj 10 – 15 članova. Uloga članova SOM-a je da daje savjete, prijedloge i ideje za cjelokupni razvoj opštine, s posebnim naglaskom na prezentiranje i afirmiranje potreba i položaja mladih i učestvuje u raspravama koje se tiču mladih. Članovi su mladi ljudi sa iskustvom u određenim područjima (mladi sa posebnim potrebama, studentska pitanja, zdravlje mladih, slobodno vrijeme mladih, informisanje mladih, zaštita okoliša itd.). Postojanje Savjetodavnog odbora mladih (SOM) je pomenuto u samo 2 opštinske Strategije.

Savjet / Vijeće mladih (eng. Local Youth council) je krovna organizacija mladih u lokalnoj zajednici. Postoje različiti modeli osnivanja lokalnih Savjeta / Vijeća mladih, a oblik organizovanja ovisi o razvijenosti omladinskog sektora, odnosno broju omladinskih organizacija, te veličini opštine. Najčešće se radi o mreži omladinskih udruženja, vijeća učenika, neformalnih grupa mladih i u rijetkim slučajevima podmladaka političkih partija.

Samo 7 opština je u Strategiji za mlade pomenulo postojanje Savjeta /Vijeća mladih (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Srebrenica, Vlasenica i Milići). Savjeti / Vijeća mladih su osnovani pretežno na inicijativu omladinskih organizacija i savjeta učenika, a uz podršku opštinskog načelnika.

4.1.4. Budžetska sredstva za omladinske organizacije i stipendiranje

Iz strategija se može zaključiti da je namjensko izdvajanje sredstava za mlade u budžetu opština novijeg datuma. Od 20 opština čije su strategije analizirane, u samo 7 dokumenata je posebno pomenuta budžetska linija za mlade: Ilijadža, Osmaci (2006), Lopare, Kalesija, Milići (2007), Srebrenica i Vlasenica (nije navedeno od kad postoji). Sredstva iz budžeta namijenjena su finansiranju projekata nevladinih organizacija koje se bave pitanjima mladih i projekata pojedinca i neformalnih grupa, stipendiraju učenika i studenata i aktivnostima mladih. Opština Vlasenica navodi da budžetska sredstva namijenjena mladima koristi isključivo Omladinski savjet.

Budžeti opština predviđaju različite iznose za potrebe mladih:

- Lopare – 5.000 KM
- Ilijadža – 20.000 KM
- Kalesija – 64.000 KM
- Milići – 78.000 KM

Pored posebne budžetske linije za mlade, nekoliko opština izdvaja namjenska sredstva za stipendiranje učenika i studenata (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Lopare, Kalesija). Značajna sredstva izdvaja opština Lopare (20.000 KM za učenike i 63.000 KM za sportske aktivnosti). Opština Odžak nema budžetska sredstva namijenjena mladima, ali izdvaja određena sredstva za stipendiranje učenika i finansiranje projekata za mlade i sportska udruženja.

4.2. OMLADINSKE I NEVLADINE ORGANIZACIJE

Nevladine i omladinske organizacije su u većini opština istaknute kao izuzetno značajan partner u izradi i implementaciji Strategija. U različitim opštinama različita je i uloga i broj nevladinih i omladinskih organizacija.

Najveći broj nevladinih organizacija, prema informacijama iz analiziranih dokumenata postoji u Milićima (16 organizacija) i Srebrenici (imenovano 12, ali navode da postoje i druge). U Strategijama opština Ilijadža, Lopare i Modriča naveden je broj omladinskih organizacija (3 organizacije); u Ugljeviku 2; po jedna omladinska nevladina organizacija je aktivna u Bratuncu, Istočnoj Ilijadi, Istočnom Sarajevu, Kalesiji, Odžaku i Osmaci. Savjeti učenika osnovnih i srednjih škola pominju se u strategijama opština Bratunac i Ugljevik.

4.3. MEĐUSEKTORALNA SARADNJA

Pod međusektoralnom saradnjom se podrazumjeva zajednički rad lokalne samouprave, omladinskih i nevladinih organizacija i javnih institucija (centar za socijalni rad, policija, dom zdravlja, škola, biblioteka), ali većina opština navodi da prije izrade Strategije ovakva saradnja kada je u pitanju položaj mlađih nije postojala.

4.4. SUBJEKTI KOJI SU UČESTVOVALI U RADnim TIJELIMA ZA IZRADU STRATEGIJA

U većini opština su u radna tijela za izradu strategije uključene institucije nadležne za pojedine oblasti na lokalnom nivou. Ovdje će u analizu biti uključeni samo subjekti koje su opštine imenovale prema njihovim funkcijama.

Opština **Novo Sarajevo** navela je zbirnu listu svih članova radnih grupa i njihove funkcije, ali ne i sastav radnih tijela-grupa za prioritetne oblasti.

Opština **Vlasenica** dala je listu imena članova radnih grupa, ali ne i njihove funkcije.

Opština **Bugojno** nije navela ko su bili članovi radnih tijela, institucije ni pojedince zadužene za izradu strategije. Pominju se samo kriteriji koje moraju ispuniti, kao što je: posjedovanje političkog autoriteta, poznavanje oblasti u koju je imenovan kao član, motiviranost, poznavanje omladinskog rada, iskustvo.

Opštine **Istočno Sarajevo, Vogošća i Ugljevik** nisu u izveštaju precizirale funkcije članova radnih tijela.

Opština **Vareš** nije dostavila izveštaj u celini, već samo za pojedine oblasti. Nedostaje i dio u kom bi trebalo da budu navedeni članovi radnih tijela.

4.4.1. Zapošljavanje

Od ukupno 20 opština koje su zapošljavanje istakle kao prioritetu oblast 12 opština je u strategijama imenovalo članove radnih tijela prema njihovim funkcijama ili mjestu zaposlenja (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Odžak, Osmaci, Sokolac i Srebrenica). Subjekti koji su angažovani u izradi planova za oblast zapošljavanja su sledeći:

- Različiti subjekti u okviru opštine (opštinske službe nadležne za privredu; odbornici/vijećnici; općinsko vijeće, sekretar i predsjednik skupštine opštine; kabinet načelnika općine, komisija za mlade, komisija za rodna pitanja);
- Biro za zapošljavanje (u 11 opština);
- Preduzetnici (u 6 opština);
- Omladinske i nevladine organizacije;
- Predstavnici škola i savjeta učenika;

- Lokalne agencije za razvoj.

4.4.2. Obrazovanje

Od ukupno 14 opština koje su obrazovanje istakle kao prioritet 8 opština je u strategijama imenovalo članove radnih tijela prema njihovim funkcijama ili mjestu zaposlenja (Bratunac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Odžak, Sokolac, Srebrenica, Kalesija i Modriča). Subjekti koji su učestvovali u radnim tijelima za obrazovanje:

- Predstavnici osnovnih i srednjih škola (pedagozi, predstavnici savjeta učenika, učenici, direktori škola, biblioteka);
- Predstavnici omladinskih i nevladinih organizacija;
- Predstavnici opštine (službe nadležne za obrazovanje; odbornici/vijećnici; predstavnici opštinskog vijeća; opštinski djelatnici; predstavnici komisije za mlade);
- Lokalni mediji.

4.4.3. Socijalna politika

Od ukupno 13 opština koje su socijalnu politiku istakle kao prioritet 6 opština je u strategijama imenovalo članove radnog tijela (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Modriča, Osmaci, Lopare i Kalesija). Subjekti koji su učestvovali u radnim tijelima za socijalnu zaštitu:

- Predstavnici policije;
- Predstavnici službe za socijalni rad;
- Predstavnici opštine (službe nadležne za socijalna pitanja; općinsko vijeće; odbornici/vijećnici; općinski referenti);
- Predstavnici nevladinskih i omladinskih organizacija;
- Predstavnici škola (direktori; pedagozi; savjeti/vijeća učenika);
- Predstavnici Crvenog krsta/križa.

4.4.4. Zdravlje mladih

Od ukupno 20 opštine koje su zdravlje mladih istakle kao prioritet 11 opština je u strategijama imenovalo članove time za ovu oblast (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Odžak, Sokolac, Srebrenica). Subjekti koji su učestvovali u radnim tijelima za zdravstvenu zaštitu:

- Predstavnici domova zdravlja;
- Predstavnici Crvenog krsta/križa;
- Medicinski djelatnici;
- Predstavnici opštine (odbornici/vijećnici; službenici za mlade; komisija za mlade; službe nadležne za zdravstvenu zaštitu);
- Predstavnici komunalnih inspekcija;
- Predstavnici obrazovnih ustanova (predškolskih, osnovnoškolskih i srednješkolskih);
- Predstavnici nevladinskih i omladinskih organizacija;
- Predstavnici političkih partija.

4.4.5. Kultura

Od ukupno 19 opština koje su istakle kulturu kao prioritetnu oblast 12 opština je imenovalo članove radnih tijela za kulturu (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica). Subjekti koji su učestvovali u radnim tijelima za kulturu:

- Predstavnici kulturnih ustanova i domova kulture;
- Predstavnici opština (službe nadležne za pitanja kulture, općinsko vijeće, komisija za mlade, savjet za mlade);
- Predstavnici nevladinih i omladinskih organizacija;
- Predstavnici obrazovnih institucija (osnovnih i srednjih škola, biblioteka, društva izdavača).

4.4.6. Sport

Od 18 opština koje su istakle sport kao prioritet samo je 7 navelo imena i funkcije članove radnog tijela za ovu oblast (Ilijadža, Kalesija, Milići, Modriča, Osmaci, Sokolac i Srebrenica). Subjekti koji su učestvovali:

- Predstavnici sportskih društava, klubova i udruženja;
- Predstavnici opštine (službe nadležne za sport; općinsko vijeće; savjet za mlade).

4.4.7. Aktivno učešće mladih u društvu

Od 18 opština koje aktivno učešće mladih u društvu smatraju prioritetom samo 8 opština je navelo imena i funkcije članova radnih tijela za ovu oblast (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Srebrenica). Subjekti koji su učestvovali u izradi strategije u ovoj oblasti su:

- Predstavnici nevladinih i omladinskih organizacija;
- Predstavnici opštine (komisija za mlade; savjet za mlade; općinsko vijeće; općinski referenti; služba nadležna za obrazovanje, kulutru, sport i informisanje; mjesne zajednice);
- Predstavnici obrazovnih institucija (srednje škole i savjeti učenika).

4.4.8. Informisanje

Od 18 opština koje su odredile informisanje kao prioritet samo je 5 opština imenovalo lica za radna tijela iz ove oblasti. Subjekti koji su učestvovali u radu radnih tijela:

- Predstavnici opštine (službe nadležne za informisanje; općinsko vijeće; kabinet načelnika; odbornici/vjećnici; komisija za mlade; vijeće mladih; mjesne zajednice);
- Predstavnici omladinskih i nevladinih organizacija;
- Predstavnici info centra i lokalnih medija.

Mirovne inicijative

Samo opština Bratunac je ovu oblast odredila kao prioritet. U radnom tijelu učestvovali su predstavnici omladinskih i nevladinih organizacija i jedan opštinski odbornik.

Ekologija

Samo opština Milići je u strategiji ovu oblast odredila kao prioritet. U radnom tijelu učestovali su predstavnici omladinskih i nevladinih organizacija i jedan predstavnik škole.

4.5. SUBJEKTI KOJI ĆE UČESTVOVATI U REALIZACIJI AKTIVNOSTI PREDVIĐENIH U STRATEGIJI

U provođenju aktivnosti čiji je cilj postizanje željenih rezultata uključen je širi spektar subjekata nego što je to bio slučaj sa subjektima angažovanim u radu radnih tijela. Ukoliko akcioni planovi budu sproveđeni na način na koji je to strategijama predviđeno doći će do potpune realizacije međusektorske saradnje u svim prioritetnim oblastima.

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **zapošljavanja**:

- Predstavnici opštine (opštinski službenici, opštinska uprava, službe nadležne za privredu, društvene djelatnosti, rad i socijalna pitanja, boračko-invalidsku zaštitu, skupština opštine, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za pitanja mladih (komisija za mlade, referent/službenik za mlade, savjet mladih, radna grupa za omladinsku politiku);
- Predstavnici obrazovnih institucija (osnovne i srednje škole, fakulteti, vijeće učenika, škole jezika, škole računara);
- Biro za zapošljavanje;
- Agencije za razvoj, biznis centri i centri za samozapošljavanje;
- Privredni subjekti i finansijske institucije;
- Porezna uprava i inspekcija rada;
- Nevladine i omladinske organizacije;
- Lokalni mediji;
- Viši nivoi vlasti (resorna ministarstva i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine).

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **obrazovanja**:

- Predstavnici opštine (načelnik, pomoćnik načelnika, općinsko vijeće, službe nadležne za društvene djelatnosti, obrazovanje, privredu, tim za lokalni razvoj, komisija za dodjelu stipendija, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (savjetodavni odbor mladih, komisija za mlade, referent/službenik za mlade);
- Predstavnici obrazovnih institucija (osnovne i srednje škole, direktori i pedagozi u školama, biblioteke, vijeće roditelja i učenika, školske sekcije);
- Centar za socijalni rad;
- Biro za zapošljavanje;
- Predstavnici biznis sektora i privrednici;
- Organi uprave;
- Omladinske, nevladine organizacije i udruženja građana;
- Kulturne institucije;
- Međunarodne organizacije;

- Viši nivoi vlasti (Vlada Kantona, Vlada FBiH, ministarstvo obrazovanja kantona/RS, resorno ministarstvo).

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **socijalne politike**:

- Predstavnici opštine (službe nadležne za socijalna pitanja, općinsko vijeće)
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (komisija za mlade, referent/službenik za mlade, savjet mladih);
- Centar za socijalni rad;
- Biro za zapošljavanje;
- Domovi zdravlja;
- Omladinske, nevladine organizacije i stručna udruženja;
- Predstavnici obrazovnih institucija (srednje škole, direktori škola, savjet učenika, studentske organizacije);
- Predstavnici policije;
- Organi uprave;
- Inspeksijske službe;
- Kazneno-popravni zavodi;
- Lokalni mediji;
- Vjerske institucije (Srpska pravoslavna crkva);
- Kulturno-sportske institucije;
- Međunarodne organizacije;
- Viši nivoi vlasti (FBiH, Kanton Sarajevo).

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **zdravstva mladih**:

- Predstavnici opštine (općinsko vijeće /SO, službe nadležne za zdravljje, komisija za borbu protiv ovisnosti, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (savjet mladih, referent/službenik za mlade, komisija za mlade);
- Domovi zdravlja i druge medicinske institucije (Zavod za toksikomaniju grada Sarajevo, Crveni križ, savjetovališta za mlade);
- Centar za socijalni rad;
- Zavod za zapošljavanje;
- Javno komunalno preduzeće;
- Predstavnici obrazovnih ustanova (škole, dječji vrtići, savjet učenika, biblioteke);
- Lokalni mediji;
- Omladinske i nevladine organizacije;
- Predstavnici policije, sudova, inspeksijskih organa i drugi organi uprave;
- Kulturno-sportske institucije i udruženja;

- Predstavnici duhanske industrije;
- Donatori;
- Viši nivoi vlasti (kantonalne ustanove, ministarstvo zdravlja).

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **aktivnog učešća mladih u društvu**:

- Predstavnici opštine (OV /SO, službe nadležne za opštu upravu i društvene djelatnosti, načelnik opštine, vjećnici, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (referent/službenik za mlade, komisija za mlade, omladinski savjet);
- Mladi sa područja opštine i omladinski ogranci političkih partija;
- Nevladine i omladinske organizacije, udruženja građana, neformalne grupe i pojedinci;
- Predstavnici obrazovnih institucija (osnovne i srednje škole, savjeti učenika);
- Kulturne i javne ustanove;
- Turistička organizacija opštine;
- Lokalni mediji;
- Donatori.

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **informisanja**:

- Predstavnici opštine (načelnik opštine, zamjenik načelnika, predsjednik skupštine opštine, kabinet predsedavajućeg općinskog vijeća, načelnici odjeljenja, službe nadležne za društvene djelatnosti i informisanje, opštinski web master/IT administrator, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (komisija za mlade, referent/službenik za mlade, savjet mladih, omladinski info centri);
- Nevladine i omladinske organizacije;
- Lokalni mediji;
- Predstavnici obrazovnih institucije (škole, vijeća učenika);
- Turistička zajednica opštine.

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **kulture**:

- Predstavnici opštine (općinsko vijeće, načelnik općine, skupština opštine, službe nadležne za prostorno uređenje, društvene djelatnosti, finansije, raspodjelu budžetskih sredstava, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (komisija za mlade, savjet mladih, referent/službenik za mlade);
- Kulturna društva i institucije;
- Lokalni mediji;
- Nevladine i omladinske organizacije;
- Predstavnici obrazovnih institucija (škole, vijeća učenika, biblioteke, kulturno-umjetničke sekcije u školama);

- Javne ustanove i objekti, komunalna inspekcija;
- Međunarodne organizacije i drugi donatori;
- Viši nivoi vlasti (Vijeće ministara, ministarstvo kulture).

Subjekti čiji je angažman predviđen u oblasti **sporta**:

- Predstavnici opštine (skupština opštine, načelnik opštine, službe nadležne za finansije, prostorno uređenje, društvene djelatnosti i sport, mjesne zajednice);
- Predstavnici opštine zaduženi za mlade (komisija za mlade, referent/službenik za mlade, savjet mladih);
- Sportski klubovi, udruženja i kulturno-sportski centri;
- Lokalni mediji;
- Predstavnici obrazovnih institucija (škole, savjeti učenika);
- Nevladine i omladinske organizacije;
- Domovi zdravlja;
- Donatori;
- Viši nivoi vlasti (ministarstvo finansija, ministarstvo nadležno za sport).

5. PROBLEMI, AKTIVNOSTI I OČEKIVANI REZULTATI

Opštine su razvrstale probleme prema hitnosti i bitnosti, a na osnovu kriterija:

- veoma bitno i veoma hitno;
- veoma bitno, ali nije hitno;
- veoma hitno, ali nije bitno;
- nije hitno, nije ni bitno.

Međutim, u većini slučajeva prilikom izrade akcionih planova svi nabrojani problemi su uključeni u akcione planove, te se može zaključiti da su svi i hitni i bitni i te da su za rješavanje nabrojanih problema predviđene i adekvatne aktivnosti.

U ovom dijelu biće razmotreni problemi i aktivnosti koje će se provesti kako bi se došlo do očekivanih rezultata prema definisanim prioritetnim oblastima. Iako postoji veći broj problema koji je zajednički svim opštinama, nemoguće je odrediti koji su problemi prioritetni, jer nemaju sve opštine iste probleme i potrebe, pa tako ni prioritete. Ovdje će biti analizirani problemi koji su zajednički većem broju opština, ali i problemi koji se javljaju samo u pojedinim opštinama.

5.1. ZAPOŠLJAVANJE

5.1.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.1.1.1. Nezainteresovanost ili neinformisanost o mogućnostima zaposlenja i stanju na tržištu rada.

Kampanja:

- Dostavljanje podataka osnovnim i srednjim školama o stanju i potrebama tržišta rada (Gradačac, Ilijadža, Istočno Sarajevo, Osmaci, Sokolac);
- Izrada i distribucija brošure *Profesionalna orientacija* koja sadrži podatke o potrebnim kadrovima (Istočna Ilijadža, Kalesija, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica);
- Otvaranje info pulta/info centra (Lopare, Vlasenica);
- Redovno postavljanje oglasa na oglasnoj tabli (Vlasenica);
- Provođenje kampanje za promociju Biroa za zapošljavanje (Bratunac);
- Provođenje kampanje redovnog informisanja mladih (Bratunac);
- Emitovanje info oglasa na lokalnoj televiziji (Vlasenica).

Edukacija:

- Organizovanje savjetovanja za učenike završnih razreda (Istočna Ilijadža, Kalesija, Odžak, Srebrenica);
- Organizovanje predavanja u školama o potrebnim kadrovima na tržištu rada (Ugljevik);
- Predstavljanje obrazovnih profila u srednjim školama i na fakultetima (Bratunac).

Istraživanja:

- Provođenje istraživanje o deficitarnim profilima i distribuiranje informacija mladima (Gradačac, Kalesija, Srebrenica).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Iniciranje otvaranje savjetovališta za učenike i buduće studente (Gradačac);
- Iniciranje osnivanja interresornog tijela za kontrolu i praćenje broja prijema studenata (Novi Grad Sarajevo);
- Sačinjavanje obrasca za prijavljivanje projekcija budućih potreba određenih strukovih profila (Novi Grad Sarajevo);
- Analiza obrazaca i obavještavanje resornih ministarstava radi postavljanja ograničenja ili stimulisanja prijema studenata (Novi Grad Sarajevo);
- Stipendiranje studenta koji se školju za deficitarna zanimanja (Osmaci).

Očekivani rezultati:

- Mladi imaju informacije o trenutnoj ponudi i potražnji zanimanja (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica).

PREPORUKA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA NA VIŠEM NIVOU VLASTI

- Usaglašavanje obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada (Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo).

5.1.1.2. Nedovoljna osposobljenost za savremene uvjete rada

Edukacija:

- Organizovanje obuke za rad na računaru (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolaca, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća);
- Organizovanje kurseva engleskog jezika (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočno Sarajevo, Odžak, Osmaci, Kalesija, Lopare, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća);
- Organizovanje sajma zapošljavanja (Bratunac, Milići);
- Organizovanje obuke za korištenje dijagnostike pri popravci automobila (Milići);
- Organizovanje kursa za računovođe (Milići);
- Kreiranje programa obuke i certifikovanja neformalnog obrazovanja (Gradačac, Kalesija, Srebrenica).

Očekivani rezultati:

- Nezaposleni mladi poznaju rad na računaru (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća);
- Nezaposleni mladi stekli su nivo znanja jezika potreban za njihovo zanimanje (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća);
- Nezaposleni mladi poznaju nove vještine i zanimanja (Milići);
- Nezaposleni imaju mogućnosti sticanja certifikata neformalnog obrazovanja (Gradačac, Kalesija, Srebrenica).

5.1.1.3. Nepoznavanje metoda i načina aktivnog traženja posla

Kampanja:

- Organizovanje obuke o metodama traženja posla, pisanju biografije, predstavljanju na intervjuu (Bratunac, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Osmaci, Sokolac, Srebrenica).

Kampanja:

- Pokretanje inicijative i animiranje javnih ustanova i preduzeća na maksimalno iskorištavanje javnih konkursa (Kalesija, Srebrenica);
- Informisanje o mogućnosti nalaženja posla putem web portala (Bratunac, Gradačac, Kalesija, Vlasenica);
- Štampanje brošura/letka o metodama aktivnog traženja posla i distribucija preko Zavoda za zapošljavanje (Gradačac, Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Srebrenica, Sokolac, Vogošća);
- Štampanje informativnog letka sa podacima, uslovima i rokovima prijave na Biro za zapošljavanje (Lopare, Sokolac).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Uvođenje obavezognog odazivanja pozivima sa Birom za zapošljavanje (Vogošća).

Očekivani rezultati:

- Nezaposleni mladi poznaju metode i načine aktivnog traženja posla (Bratunac, Gradačac, Istočno Sarajevo, Istočna Ilijadža, Ilijadža, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Sokolac, Srebrenica);
- Nezaposleni mladi koriste web portal za nalaženje posla (Bratunac, Kalesija, Srebrenica);
- Učenici završnih razreda srednjih škola pravovremeno su informisani o uvjetima i rokovima prijave na Biro za zapošljavanje (Istočno Sarajevo, Ilijadža, Lopare, Sokolac, Vogošća).

5.1.1.4. Neinformisanost o uslovima pokretanja vlastitog biznisa i njegovom unaprijedivanju

Kampanja:

- Organizovanje seminara/eduakcije za mlade o načinu pokretanja vlastitog biznisa (Kalesija, Novi Grad Sarajevo, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica, Zvornik);
- Organizovanje obuke za pisanje biznis plana (Bratunac, Gradačac, Kalesija, Milići, Modriča, Odžak).

Kampanja:

- Štampanje i distribucija vodiča *Šta mi je potrebno da pokrenem vlastiti posao* (Milići, Odžak);
- Emitovanje specijalne radio emisije (Milići);
- Promovisanje kreditnog investiranje u mlade (Bratunac).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovanje programa za menadžment kojim bi se unaprijedilo upravljanje biznisom (Srebrenica);

- Pružanje pomoći u implementaciji poslovnih ideja (Srebrenica);
- Finansiranje najbolje biznis ideje (Vlasenica).

Očekivani rezultati:

- Nezaposleni mladi su upoznati sa načinima i uslovima pokretanja vlastitog biznisa (Bratunac, Gradačac, Kalesija, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Ugljevik, Vlasenica);
- Mladi preduzetnici permanentno unapređuju znanje potrebno za razvoj vlastitog biznisa (Modriča, Odžak, Srebrenica).

PREPORUKA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA NA VIŠEM NIVOU VLASTI

- Kreiranje programa izborne nastave o preduzetništvu kako bi mladi još tokom školovanja bili informisani o preduzetništvu i malom biznisu (Odžak, Bugojno).

5.1.1.5. Nepostojanje olakšica za pokretanje vlastitog biznisa

Kampanja:

- Pokretanje inicijative za davanje olakšica mladima za pokretanje vlastitog biznisa (Odžak, Vlasenica).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Davanje finansijske podrške mladim preduzetnicima za pokretanje vlastitog biznisa (Bratunac, Osmaci);
- Subvencioniranje preduzeća koja zapošljavaju mlađe (Bratunac);
- Uidanje ili smanjenje komunalnih i drugih troškova koji su u nadležnosti opštine (Bratunac, Kalesija, Osmaci);
- Smanjenje troškova za registraciju preduzeća mlađih privrednika (Osmaci);
- Podržavanje programa čiji je cilj podsticanje preduzetničke kulture ili inovativnosti mlađih (Osmaci).

Očekivani rezultati:

- Smanjenje procenta nezaposlenih mlađih (Bratunac, Osmaci);
- Olakšane procedure prilikom pokretanja vlastitog biznisa (Bratunac, Kalesija, Odžak, Osmaci, Vlasenica).

PREPORUKA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA NA VIŠEM NIVOU VLASTI

- Animirati resorno ministarstvo za pokretanje programa sufinansiranja kreditnih linija (Odžak).

5.1.1.6. Nemoćnost zaposlenja zbož nedostatka radnog iskustva

Edukacija:

- Organizovanje prekvalifikacija i dokvalifikacija nezaposlenih (Modriča).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Sprovođenje pripravničkog staža u opštinskoj administraciji (Osmaci, Ugljevik);
- Informisanje preduzeća o mogućnostima pripravničkog staža i podsticanje da primaju pripravnike (Ugljevik, Lopare);
- Iniciranje, kreiranje i provođenje programa za zapošljavanje mladih u saradnji sa Biroom za zapošljavanje (Bugojno);
- Putem administrativnih i poreskih olakšica stimulirati poduzetnike i preduzeća koja zapošljavaju mlade (Bugojno, Lopare, Ugljevik).

Očekivani rezultati:

- Mladima je omogućeno da steknu radno iskustvo (Ugljevik);
- Mladima je omogućeno da ravnopravno konkurišu na upražnjena radna mjesta (Osmaci);
- Mladi nalaze posao u novoj struci (Modriča).

PREPORUKA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA NA VIŠEM NIVOU VLASTI

- Zagovaranje uvođenja volontersko-pripravničkog staža kao obaveznog za sve institucije i privredne subjekte u cilju sticanja obaveznog radnog iskustva (Bugojno).
- Zagovaranje realizacije volonterskog staža u toku školovanja (Bugojno).

5.1.1.7. Mladi u seoskim sredinama nemaju adekvatne podsticaje za pokretanje malog biznisa i ostanak na selu

Edukacija:

- Edukacija mladih na selu o prednostima pokretanja malog biznisa (Modriča, Odžak);
- Organizovanje posjeta sajmovima, fabrikama koje se bave preradom poljoprivrednih proizvoda (Srebrenica).

Kampanja:

- Organizovanje kampanje u cilju afirmacije poljoprivredne proizvodnje (Srebrenica).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Obezbeđivanje podsticaje za pokretanje biznisa (Modriča, Odžak).

Očekivani rezultati:

- Stvoreni uslovi za pokretanje malog biznisa na selu (Modriča, Odžak);
- Smanjene migracije mladih (Odžak);
- Nezaposleni mladi su upoznati sa mogućnostima savremene poljoprivredne proizvodnje (Srebrenica).

5.1.1.8. Mladi su nedovoljno upoznati sa zakonskim procedurama prilikom zapošljavanja

Edukacija:

- Organizovanje predavanja i okruglih stolova na temu zakonskih okvira prilikom zasnivanja radnog odnosa (Gradačac, Kalesija).

Kampanja:

- Prezentacija opštinske politike zapošljavanja i poduzetništva na web sajtu opštine (Bugojno);
- Uspostavljanje i publikovanje baze podataka o dostupnosti finansijskih sredstava za pokretanje biznisa i zapošljavanje mladih (Bugojno);
- Uspostavljanje baze podataka o kretanju mladih (migraciji) po završetku srednje škole i fakulteta i posredovanje Biroa za zapošljavanje u zapošljavanju mladih (Bugojno);
- Izrada vodiča sa informacijama o svim institucijama nadležnim za zapošljavanje i preduzetništvo mladih (Bugojno);
- Promovisanje pozitivnih primjera i dobre prakse (Bugojno);
- Promovisanje kapaciteta opštine za poduzetništvo i zapošljavanje mladih (Bugojno);
- Redovno izvještavanje općinskih organa o problematici, aktivnostima i postignutim rezultatima (Bugojno).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Usvajanje strategije komuniciranja sa javnošću (Bugojno);
- Provođenje istraživanja o problemima zapošljavanja i poduzetništva mladih i publikovanje rezultata (Bugojno).

Očekivani rezultati:

- Mladi su upoznati sa zakonskim procedurama prilikom zapošljavanja (Gradačac, Kalesija);
- Uspostavljeni su mehanizmi redovnog upoznavanja javnosti sa problemima, planovima, aktivnostima i postignutim rezultatima u rješavanju problematike iz oblasti zapošljavanja i poduzetništva mladih (Bugojno).

5.1.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Poslodavci i mladi su nezadovoljni projektima i programima za podsticaj zapošljavanja (predviđena je izrada, štampanje i prezentacija letka *Koristi ono što ti pripada*). Očekivani rezultat je intenzivnija saradnja između opštine i Službe za zapošljavanje (**Novi Grad Sarajevo**).

Deficit određenih kadrova na tržištu rada (predviđeno je stipendiranje po jednog studenta građevine i arhitekture). Očekivani rezultat je osposobljavanje deficitarnih kadrova (**Istočna Ilidža**).

Nedovoljna podrška mladim kadrovima i nepostojanje programa za privlačenje i zadržavanje mladih kadrova (predviđeno je organizovanje istraživanja o problemima i potrebama visokoobrazovanih mladih kadrova i izrada planova usmjerenih na rješavanje pitanja ove populacije). Očekivani rezultat je veći broj kadrova obuhvaćen programom u cilju njihovog ostanka u opštini (**Srebrenica**).

Nepostojanje sistematizovanog radnog mesta osobe zadužene za rad sa mladima u opštini (predviđeno je iniciranje procedure u cilju otvaranja i sistematizacije ovakvog radnog mesta). Očekivani rezultat je kontinuirani rad sa mladima (**Vlasenica**).

Velik broj zaposlenih na crno (predviđeno je otvaranje telefonske linije gdje bi se prijavljivali ovakvi slučajevi kršenja prava zaposlenog, medijska kampanja, izrada promotivnog materijala i pojačan rad inspekcijskih službi). Očekivani rezultat je pokretanje kampanje za suzbijanje rada na crno (**Ugljevik**).

Detaljnom analizom strategija može se zaključiti da pojedine opštine nisu uspjele da odvoje aktivnosti od očekivanih rezultata. U navedenom primjeru iz Ugljevika logično bi bilo da je pokretanje kampanje aktivnost, a cilj bi trebao biti suzbijanje rada na crno. Navedeni primjer nije jedini koji se može naći u dokumentima.

Nepostojanje omladinske zadruge (predviđeno je stvaranje uslova za osnivanje omladinske zadruge). Očekivani rezultat je osnivanje zadruge i uspostavljanje saradnje sa drugim institucijama (**Lopare**).

Nemobilnost mladih (predviđeno je edukovanje mladih putem susreta sa mladima koji žive i rade u drugim opština i kantonima, upoznavanje mladih sa deficitarnim zanimanjima u drugim gradovima i upućivanje da se prijave na web potral posao.ba). Očekivani rezultat je promjena mjesto stanovanja radi zaposlenja (**Gradačac**).

Ograničen izbor zanimanja u srednjim školama (predviđena je izrada programa upisne politike). Očekivani rezultat je školovanje mladih za zanimanja koja žele (**Lopare**). Ovaj problem nije u nadležnosti opštine, ali u strategiji nije navedeno da za ovo treba lobirati kod viših nivoa vlasti.

Nekvalifikovani mladi zbog rata nisu mogli da nastave obrazovanje (predviđeno je dostavljanje spiska mladih sa nižim stepenom obrazovanja nadležnim kantonalnim ministarstvima). Očekivani rezultat je omogućavanje vanrednog školovanja mladima bez obrazovanja (**Vogošća**).

Nedefinisane nadležnosti i odgovornosti aktera zajednice za zapošljavanje i poduzetništvo mladih (predviđeno je uspostavljanje radne grupe za zapošljavanje u opštini koja bi imala definisane zadatke i obezbjeđivala finansijsku potporu za svoj rad, kao i uspostavljanje radnog mesta za problematiku zapošljavanja mladih). Očekivani rezultat su jasno definisane odgovornosti i obaveze zajednice u oblasti zapošljavanja i preduzetništva mladih i uspostavljanje efikasnog mehanizma za praćenje rezultata (**Bugojno**).

Nedostatak podataka u cilju određenja mogućih rješenja za zapošljavanje (predviđeno je uspostavljanje saradnje sa institucijama i organizacijama koje djeluju na području opštine, kantona i države u cilju redovnog priliva podataka, redovno ažuriranje baze podataka i promovisanje svrhe i značaja ovog mehanizma). Očekivani rezultat je uspostavljanje baza podataka o ekonomskim pokazateljima u opštini (**Bugojno**).

Nedostatak stručnih znanja i vještina (predviđeno je uspostavljanje baza podataka o kadrovskom potencijalu u opštini, potrebama poslodavaca, identificiranje potrebnih znanja i vještina, uspostavljanje edukativnih programa za sticanje znanja i vještina, uspostavljanje preduzeća u srednjim školama u cilju

razvijanja osjećaja za biznis kod učenika). Očekivani rezultat ovih aktivnosti je uspostavljanje mehanizma za obezbjeđenje potrebnih znanja i vještina za oblast zapošljavanja (**Bugojno**).

Nedostatak sredstava (predviđeno je planiranje sredstava za zapošljavanje i preduzetništvo mladih u opštinskom budžetu, finansiranje najboljih poslovnih planova, usvajanje strategije namicanja sredstava). Očekivani rezultat je identificiranje izvora i osiguravanje sredstava za implementaciju projekta iz godišnjeg akcionog plana (**Bugojno**).

5.2. OBRAZOVANJE

5.2.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.2.1.1. Učenici sa posebnim potrebama nisu u potpunosti uključeni u redovno školovanje

Edukacija:

- Organizovanje radionica koje uključuju nastavnike i roditelje djece sa posebnim potrebama (Vogošća).

Kampanja:

- Formiranje volonterskih mobilnih timova (Bugojno, Ilijadža, Srebrenica);
- Uključivanje nezaposlenih stručnjaka na ovim projektima (Ilijadža, Srebrenica, Vogošća).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Ispitivanje mogućnosti i prepreka za provođenje zakonskih odredbi o inkluzivnoj nastavi (Srebrenica);
- Nabavka didaktičkog materija (Bugojno);
- Osiguravanje prijevoza učenika (Bugojno).

Očekivani rezultati:

- Primjena zakonskih odredbi o inkluzivnoj nastavi (Ilijadža, Srebrenica, Vogošća),
- Unaprijeđen položaj djece sa posebnim potrebama (Novi Grad Sarajevo);
- Formiranje posebnog inkluzivnog odeljenja (Bugojno).

5.2.1.2. Nedostatak kontinuiranog neformalnog obrazovanja;

Neefikasna promocija neformalnog obrazovanja;

Nepriznavanje neformalnog obrazovanja od strane privrednih subjekata, preduzeća i institucija.

Edukacija:

- Organizovanje edukacija za omladinske lidere (Srebrenica);
- Organizovanje edukacija iz raznih oblasti – volonterizam, ljudska prava, civilno društvo, bolesti ovisnosti, turizam... (Modriča, Srebrenica);
- Osigurano korištenje kompjutera mlađima u ruralnim sredinama (Srebrenica);
- Organizacija sajma/okruglih stolova o neformalnom obrazovanju i upoznavanje građana sa njegovim značajem (Bugojno, Vlasenica).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Podržati organizacije koje omogućuju pristup Internetu i edukaciju iz informatičkih tehnologija (Modriča);
- Formiranje tima koji će izdavati preporuke o priznavanju neformalnog obrazovanja na nivou opštine (Vlasenica).

Očekivani rezultati:

- Mladi imaju mogućnost neformalnog obrazovanja (Bugojno, Modriča, Srebrenica, Vlasenica);
- Aktivizam mladih je u porastu (Modriča, Srebrenica);
- Priznato neformalno obrazovanje i volonterski rad prilikom zapošljavanja mladih (Vlasenica);
- Izrađen katalog neformalnog obrazovanja i kriterijumi za dodjelu sredstava za neformalno obrazovanje (Bugojno).

5.2.1.3. Neusklađenost potreba tržišta rada i obrazovnog sistema**Edukacija:**

- Održavanje okruglih stolova (Bugojno, Istočna Ilidža).

Kampanja:

- Provođenje ankete u školama i poduzećima (Istočna Ilidža);
- Provođenje analize zanimanja potrebnih na tržištu rada (Bugojno).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovana prekvalifikacija nezaposlenih (Bugojno);
- Formiranje mobilnog tima koji usmjerava aktivnosti škola i privrednika (Istočna Ilidža).

Očekivani rezultati:

- Školama, omladinskim organizacijama i medijima dostavljen izvještaj sa Biroa o stanju na evidenciji nezaposlenih (Istočna Ilidža);
- Utvrđena nomenklatura zanimanja koja su potrebna tržištu rada (Bugojno).

Ovaj problem pojavljuje se u i u okviru zapošljavanja, ali s obzirom da su u ovom području obrazovanje i zapošljavanje povezani, nije greška posmatrati ga na ovaj način.

5.2.1.4. Nepostojanje adekvatne infrastrukture i uslova za rad u školama**Institucionalna podrška na lokalnom nivou:**

- Pokretanje inicijative prema vijećnicima da se problem riješi (Kalesija);
- Realizacija analiza prioritetnih potreba (Srebrenica);
- Izrada i dostavljanje budžeta opštini i nadležnim ministarstvima (Srebrenica);

- Opremanje škole didaktičko-tehničkom opremom (Srebrenica);
- Izgradnja sportskog igrališta (Sokolac);
- Osposobljavanje sportskih objekata (Bratunac).

Očekivani rezultati:

- Zadovoljavajući kapacitet i normalni uslovi za nastavne aktivnosti (Bratunac, Kalesija, Sokolac, Srebrenica);
- Ostvarivanje boljih rezultata u nastavi (Bratunac, Srebrenica).

5.2.1.5. Nezadovoljavajući odnos nastavnika i učenika**Edukacija:**

- Organizovanje seminara iz oblasti komunikacije i vještine prezentacije (Vlasenica);
- Organizovanje okruglih stolova o problemima odnosa nastavnika i učenika (Iloidža);
- Organizovanje redovnih sastanaka sa vijećem učenika i upoznavanje učenika sa rezultatima sastanaka (Srebrenica).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovanje otvorenih razgovora učenika i nastavnika (Iloidža, Istočna Iloidža, Srebrenica);
- Provođenje ankete o okolnostima koje otežavaju komunikaciju (Istočna Iloidža).

Očekivani rezultati

- Poboljšana komunikacija nastavnika i učenika (Istočna Iloidža, Srebrenica, Vlasenica);
- Učenici iznose svoje prijedloge i sugestije u vezi sa odnosom sa nastavnicima (Iloidža, Srebrenica);
- Savjet učenika radi na rješavanju problema zajedno sa školom (Srebrenica).

5.2.1.6. Mladi iz socijalno ugroženih slojeva nemaju dovoljnu podršku tokom školovanja**Institucionalna podrška na lokalnom nivou:**

- Dodjeljivanje besplatnih udžbenika, užine i jednostavniji odlazak na ekskurzije učenika bez jednog ili oba roditelja (Vogošća);
- Predviđanje namjenskih sredstava u opštinskom budžetu (Vogošća);
- Pokretanje inicijative za sufinansiranje obroka i školskog pribora (Kalesija);
- Slanje dopisa romskim udruženjima za registraciju korisnika (Kalesija);
- Realizovanje posebne analize utvrđenih specifičnih potreba romske djece (Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultati:

- Pospješivanje socijalizacije i lakšeg uklapanja u društvo (Vogošća);
- Redovnost u nastavi (Kalesija);
- Uključivanje romske djece u obrazovanje (Novi Grad Sarajevo).

5.2.1.7. Tema ekologije nije dovoljno zastupljena u nastavnom planu:

Školska dvorišta nisu uređena i ne postoji kultura učenika da urede životnu sredinu:

Ekološka svijest mladih na niskom nivou.

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovanje edukacija i kampanje (Bratunac, Milići);
- Obezbeđivanje radnog materijala za ekološku sekciiju (Istočno Sarajevo, Milići);
- Izvršenje neophodnih radova za uređenje školskog dvorišta (Istočno Sarajevo);
- Formiranje ekološkog kutka u školskom dvorištu i njegovo uređenje (Iličići);
- Identifikovanje problema i rad na njihovom uklanjanju (Bratunac, Milići).

Očekivani rezultati:

- Učenici su uključeni u postojeće ekološke sekcije i zainteresovani su za podizanje ekološke svijesti (Bratunac, Iličići, Istočno Sarajevo).

Opština Milići je slične probleme obradila u okviru oblasti EKOLOGIJA. Oni su razmotreni u ovom dijelu.

5.2.1.8. Nepostojanje adekvatne infrastrukture i uslova za rad u školama i neujednačena opremljenost

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Kampanja usmerena ka privatnim firmama za finansijsku podršku (Kalesija);
- Ustanavljanje trajnog programa podrške školama od strane opštine (Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultati:

- Kvalitetnija nastava u školama (Kalesija, Novi Grad Sarajevo).

PREPORUKA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA NA VIŠEM NIVOU VLASTI

- Lobiranje prema višim nivoima vlasti za finansijsku podršku (Kalesija).

5.2.1.9. Mladi nedovoljno čitaju

Nedostatak/neopremljenost školskih biblioteka

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Osnivanje isturenih odjeljenja biblioteka (Istočna Iličići);
- Prezentacija biblioteka na web stranici, u biltenu opštine i u lokalnim medijima (Istočna Iličići);
- Nabavka potrebnih knjiga (Kalesija);
- Prikupljanje stare lektire na nivou opštine (Sokolac).

Očekivani rezultati:

- Veći broj mladih učlanjen u biblioteku (Istočna Ilidža);
- Dovoljan broj knjiga i lektire (Sokolac).

5.2.1.10. Nemogućnost studijske razmjene

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Iniciranje kontakta sa međunarodnim organizacijama i institucijama (Kalesija);
- Sufinansiranje putovanja mladih (Kalesija);
- Provođenje studijskih posjeta modernim školskim centrima (Vlasenica).

Očekivani rezultati:

- Uspostavljanje saradnje i razmjena iskustva sa mladima iz regiona (Kalesija, Vlasenica).

5.2.1.11. Mladi nisu dovoljno zastupljeni u procesu odlučivanja ili vlasti

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Formiranje omladinskog parlamenta (Vlasenica, Vogošća).

Očekivani rezultati:

- Aktivni mlađi kreiraju vlastitu budućnost i brinu o lokalnoj zajednici (Vlasenica, Vogošća).

Isti problemi javljaju se u oblasti aktivnog učešća u društvu, ali tamo nijedna opština nije predviđela formiranje omladinskog parlamenta.

5.2.1.12. Prodaja i točenje alkohola u neposrednoj blizini škola

Prodaja cigareta

- Provođenje kampanje (Kalesija, Odžak);
- Revizija odobrenja i saradnja sa vlasnicima objekata (Kalesija, Odžak).

Očekivani rezultati:

- Primjena zakonskih odredbi o zabrani prodaje alkohola i cigareta maloljetnicima (Kalesija, Odžak)

Neke od opština su isti problem obradile u okviru zdravljia i socijalne politike.

5.2.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Otežana dostupnost srednjih škola na području opštine (predviđena je izgradnja najmanje dvije srednje škole i podsticanje školovanja za manje zastupljena zanimanja). Očekivani rezultat je bolja dostupnost obrazovanju (**Novi Grad Sarajevo**).

Nepostojanje obdaništa (predviđeno je provesti analizu stanja o potrebi za obdaništem i pokretanje inicijative za izgradnju obdaništa). Očekivani rezultat je zbrinjavanje predškolske djece i njihova priprema za školu (**Kalesija**).

Nemoćnost zapošljavanja nakon školovanja (predviđena je edukacija o načinima aktivnog traženja posla i dokvalifikacija). Očekivani rezultat je veći broj zaposlenih nakon školovanja (**Vogošća**).

Nedostatak informacija o obrazovnim potrebama mladih (predviđeno je provođenje upitnika o obrazovnim potrebama mladih). Očekivani rezultat je ispitivanje potreba mladih (**Vlasenica**).

Nedostatak sredstava za uspješniji nastavni i vannastavni rad sa mladima (predviđeno je organizovanje radionica o finansijskom menadžmentu i pisanju projekata za pedagoge). Očekivani rezultat je edukovani nastavni kadar za nabavku finansijskih sredstava (**Vlasenica**).

Praktična nastava u srednjoj školi nije dovoljno zastupljena (predviđeno je uvođenje praktične nastave u srednje škole). Očekivani rezultat je osposobljavanjem mladih za zanimanja za koja se školuju (**Modriča**). Ovaj problem je istaknut i u okviru zapošljavanja, gdje se navodi da je rješavanje problema u nadležnosti viših nivoa vlasti

Neuključenost roditelja u rad škola (predviđeno je organizovanje radionica za Savjet roditelja), a očekivani rezultat je aktivan rad Savjeta roditelja i saradnja sa školom (**Bugojno**).

Nemogućnost školovanja na fakultetima (predviđeno je pokretanje inicijative za povećanje broja studenata i stipendiranje). Očekivani rezultat je veći broj studenata (**Bratunac**).

Mladi iz socijalno ugroženih slojeva nisu zaštićeni Programom socijalne zaštite (predviđeno je organizovanje konferencije, iniciranje dodjele sredstava od viših nivoa vlasti i provođenje višegodišnje kampanje). Očekivani rezultat je realizacija programa kontinuirane socijalne zaštite (**Bugojno**).

Nedostatak sredstava za praćenje upisa djece u prvi razred osnovne škole (predviđeno je održavanje okruglog stola sa partnerima zaduženim za monitoring, odobravanje finansijskih sredstava od strane opštine i realizacija monitoringa na terenu). Očekivani rezultat je realizacija monitoringa upisa djece u prvi razred (**Bugojno**).

Nepostojanje baze podataka o studentima koji se školuju van opštine (predviđeno je stavljanje u opticaj javnog poziva za praćenje studenata i korištenje prikupljenih podataka za dodjelu stipendija iz opštinskog budžeta). Očekivani rezultat je obuhvatanje studenata programom praćenja (**Bugojno**).

5.3. SOCIJALNA POLITIKA

5.3.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.3.1.1. Povećana stopa kriminaliteta među mladima

Edukacija:

- Educiranje mladih o maloljetničkoj delikveniciji i delikveniciji mladih ljudi (Bugojno, Kalesija);
- Prikazivanje filmova o iskustvima lica na izdržavanju kazne, uslovima u zatvoru (Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo);
- Priprema i prikazivanje tematske predstave za mlađe i roditelje (Istočno Sarajevo);
- Organizovanje isповijesti lica sa ličnim iskustvom u tim problemima (Istočno Sarajevo);
- Organizovano predavanje sveštenika (Istočno Sarajevo).

Kampanja:

- Provođenje kampanje *Reci NE kriminalu* (Kalesija).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Poboljšanje ponude kulturnih i sportskih događaja u cilju ispunjavanja slobodnog vremena (Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo, Kalesija);
- Otvaranje savjetovališta (Bugojno).

Očekivani rezultat:

- Smanjena stopa učešća mladih u kriminalu (Bugojno, Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo, Kalesija).

5.3.1.2. Društveno neprihvatljivi oblici ponašanja;

Poremećaj ponašanja kod mladih;

Problem asocijalnog ponašanja.

Edukacija:

- Organizovanje predavanja o dobrom odgoju u porodici (Ugljevik);
- Edukacija roditelja i pedagoga o pravima djece i mladih (Gradačac);
- Razgovor djece i volontera, zajednički izleti (Vogošća).

Kampanja:

- Kreiranje i distribucija brošure (Ilidža, Osmaci, Ugljevik).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Pokretanje i podržavanje rada savjetodavnog tima i mobilnih timova (Gradačac);
- Kreiranje volonterskih mobilnih timova koji imaju posebne zadatke (Ilidža, Vogošća);

- Organizovanje savjetovanja za roditelje o prevenciji, simptomima i načinima suočavanja sa poremećajima u ponašanju (Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo);
- Uvezivanje rada Službe socijalne zaštite i nevladinih organizacija (Vogošća);
- Podržavanje mladih koji imaju kreativne ideje (sportisti, umjetici, inovatori, publicisti) (Modriča).

Očekivani rezultati:

- Smanjenje oblika ove vrste ponašanja kod mlađe populacije (Ilidža, Istočno Sarajevo, Ugljevik);
- Mladi i roditelji su upoznati sa posljedicama koje proizilaze iz ovakvog ponašanja (Gradačac, Ilidža, Osmaci);
- Roditelji su edukovani za prevenciju ovakvog ponašanja (Istočna Ilidža);
- Promovisane su pozitivne vrijednosti i mladi usmjereni na pravilan život (Gradačac, Modriča).

5.3.1.3. Nepostojanje ustanova za smještaj osoba sa posebnim potrebama;

Neodgovoran odnos prema mladima sa posebnim potrebama;

Mladi sa posebnim potrebama nisu informisani o svojim pravima.

Edukacija:

- Organizovanje radionica gestovnog jezika (Srebrenica);
- Provođenje zajedničkih aktivnosti sa vršnjacima (Istočna Ilidža, Lopare, Modriča, Srebrenica);
- Posjeta škola i odeljanja djece sa posebnim potrebama (Istočna Ilidža).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Izrada elaborata, izgradnja ustanove, donošenje rješenja o osnivanju takve ustanove (Kalesija, Ugljevik);
- Registracija osoba sa posebnim potrebama (Kalesija);
- Obezbjedivanje sredstava za djecu sa posebnim potrebama (Kalesija);
- Uklanjanje fizičkih barijera kako bi mlađi sa posebnim potrebama imali pristup većini institucija (Modriča, Srebrenica);
- Provođenje kampanje o poreskim i drugim olakšicama za poslodavce i osobe za invaliditetom koje vode ili žele pokrenuti sopstveni biznis (Modriča).

Očekivani rezultati:

- Izgradnja ustanova za cijelodnevni boravak (Kalesija, Ugljevik);
- Mladi sa posebnim potrebama uključeni su u aktivnosti sa vršnjacima (Lopare, Srebrenica);
- Povećan broj mlađih koji prihvataju osobe sa posebnim potrebama (Istočna Ilidža, Modriča);
- Mladi sa posebnim potrebama se nesmetano kreću po gradu (Modriča);
- Mladi sa invaliditetom informisani o poreskim i drugim olakšicama za pokretanje sopstvenog biznisa (Modriča).

Opština Kalesija je ovaj problem tretirala u akcionom planu za zdravlje, ali s obzirom na sličnost problema, aktivnosti i očekivanih rezultata analizirana je u okviru socijalne politike.

5.3.1.4. Narušena porodična dinamika/porodični odnosi i tradicionalna struktura porodice

Edukacija:

- Kreiranje i distribucija brošure za roditelje i mlade (Iloidža, Osmaci);
- Organizovanje predstave za roditelje o značaju komunikacije u porodici (Istočna Iloidža).

Edukacija:

- Edukacija mladih i roditelja o značaju porodice (Lopare).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Kreiranje volonterskih mobilnih timova koji imaju posebne zadatke (Iloidža, Vogošća).

Očekivani rezultati:

- Promocija porodice kao osnovne ćelije društva (Iloidža, Osmaci);
- Mladi dobijaju informacije do kojih ne mogu doći u krugu porodice (Iloidža);
- Veći broj mladih ozakoniće svoje veze (Lopare).

5.3.1.5. Nepoštovanje radnog vremena ugostiteljskih objekata

Kampanja:

- Kampanja za strožije kazne ugostiteljima koji ne poštuju radno vrijeme (Kalesija).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Pojačan rad inspekcijskih službi (Lopare).

Očekivani rezultati:

- Manja stopa kriminala, povećana sigurnost mladih (Kalesija).
- Smanjeno konzumiranje alkohola (Lopare).

5.3.1.6. Povećan broj nasilja u porodici čije su žrtve mlađi

Edukacija:

- Edukacija mladih o njihovim pravima (Kalesija).

Kampanja:

- Provođenje medijske i ulične kampanje *Stop nasilju u porodici* (Kalesija);

- Kreiranje propagandnog materijala (Kalesija).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Pokretanje SOS linije za žrtve nasilja (Kalesija);
- Otvaranje Sigurne kuće na području opštine (Ugljevik).

Očekivani rezultati:

- Smanjena stopa nasilja u porodici na minimum (Kalesija);
- Zbrinjavanje mlađih koja trpi nasilje u porodici (Ugljevik).

5.3.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Nedostatak podrške Centra za socijalni rad mladim počiniocima krivičnih djela (predviđeno je pokretanje kampanje o važnosti resocijalizacije, lobiranje prema opštinskom vijeću za formiranje posebnog tima pri Centru za socijalni rad i izrada akcionog plana u saradnji sa Centrom za socijalni rad). Očekivani rezultat je manja stopa ponovnog učešća mlađih u kriminalu (**Kalesija**).

Razvod braka kod mlađih (predviđeno je osposobljavanje i promoviranje bračnog savjetovališta gdje bi se vodio dijalog i rješavali konflikti u braku). Očekivani rezultat je smanjen broj razvoda kod mlađih bračnih parova (**Istočno Sarajevo**).

Neodgovoran odnos prema socijalno ugroženima licima (predviđeno je dodjela higijenskih paketa i životnih namirница). Očekivani rezultat je da se socijalno ugroženi mlađi osjećaju kao korisni članovi društva (**Lopare**).

Socijalno isključivanje mlađih u ruralnim područjima (predviđena je edukacija mlađih o njihovim pravima, obavezama i pogodnostima uključenja u društveni život). Očekivani rezultat je uključenje mlađih u društveni život zajednice (**Lopare**).

Stambena ovisnost o roditeljima (predviđene su radionice sa mlađima o povećanju nivoa svijesti o mogućnosti zajedničkog života). Očekivani rezultat je shvatanje prednosti zajedničkog višegeneracijskog života (**Bugojno**).

Nekoordinirana saradnja nevladinih organizacija i udruženja (predviđeno je formiranje krovne organizacije na nivou opštine i stimulisanje zajedničkih projekata više organizacija). Očekivani rezultat je parnterstvo i saradnja nevladinih organizacija sa lokalnim vlastima (**Modriča**).

Mlađi nisu upoznati sa Kaznenim zakonom FBiH i krše ga (predviđeno je kreiranje programa u osnovnim i srednjim školama, dostupnost zakona i propisa iz oblasti krivičnog prava i anketa među učenicima). Očekivani rezultat je upoznavanje mlađih sa odredbama Zakona i poštovanje Zakona (**Odžak**).

Većina mladih bez oba roditelja ili bez roditeljskog staranja nakon 18. godine nemaju obezbjeden smještaj i često ostaju u domovima (predviđeno je obezbjeđivanje smještaja u opštinskim stanovima, mjesечно plaćanje režija, zapošljavanje i stipendiranje svih mladih bez oba roditelja). Očekivani rezultat je obezbjeđivanje smještaja i olakšan socijalni status mladih bez oba roditelja (**Novi Grad Sarajevo**).

5.4. ZDRAVLJE MLADIH

5.4.1. Problemi koji se javljaju u više opština

Izloženost mladih porocima/bolesti zavisnosti (alkohol, cigarete, opojne droge)

Neinformisanost o rizicima poroka po život i zdravlje mladih;

Nepoštovanje Zakona o zabrani prodaje alkohola i duhanskih proizvoda osobama mlađim od 18 godina

Edukacija:

- Edukacija na temu *Pušenje-ovisnost koja ubija* koju će vršiti stručnjaci iz oblasti medicine (Iličić, Osmaci, Vareš, Vogošća);
- Edukacija na temu *Alkohol i mlađi* (Iličić, Osmaci, Vareš, Vogošća);
- Edukacija na temu *Reci NE drogama* (Iličić, Novi Grad Sarajevo, Vareš, Vogošća);
- Edukacija o štetnim posljedicama konzumiranja alkohola, cigareta i droge (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Istočna Iličić, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Modriča, Srebrenica, Ugljevik);
- Edukacija roditelja, prosvjetnih radnika i djece o štetnosti droga (čak i u vrtićima) (Odžak);
- Emitovanje radio emisija o štetnosti droge, alkohola i cigareta (Gradačac, Milići);
- Obuka pružanja prve pomoći pri uzimanju velike količine alkohola i droge (Milići).

Kampanja:

- Realizacija akcije *Voće za cigare* (Vlasenica);
- Štampanje i distribucija promotivnog materijala o štetnim posljedicama alkohola, cigareta i droge (Gradačac, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Srebrenica);
- Pokretanje kampanje (Milići, Novi Grad Sarajevo);
- Pokretanje kampanje *STOP* za reklame duhanskih proizvoda (Vogošća);
- Dodjela nagrade za najbolji literarni rad na temu prevencije ovisnosti (Milići);
- Objavljivanje informacija o ustanovama koje se bave problemima mladih (na web portalu, opštinskem biltenu, panou) (Bugojno, Iličić, Odžak, Vareš, Vogošća);
- Organizovanje kampanje o nužnosti poštovanja zakona (Bratunac, Srebrenica);
- Pokretanje kampanje o nužnosti postojanja natpisa o zabrani prodaje cigareta i alkohola u svim trgovinskim objektima (Kalesija, Srebrenica);
- Dostavljanje Zakona svim trgovackim i ugostiteljskim radnjama (Vlasenica);
- Upućivanje zahtjeva opštinskom vijeću za poštovanje zakona (Kalesija).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Pojačano prisustvo policije oko škola (Bugojno, Iličić, Odžak, Vareš, Vogošća);
- Kontrola prodaje cigareta i alkohola maloljetnim osobama (Bugojno, Iličić, Odžak, Vareš, Vogošća);

- Uključivanje mladih u sportske i kulturne događaje u cilju kreativnijeg ispunjenja slobodnog vremena (Lopare);
- Uspostavljanje saradnje sa inspekcijskim službama u cilju primjene zakona i zaštite mladih (Lopare, Kalesija, Srebrenica, Vlasenica);
- Osnivanje savjetovališta (Bugojno);
- Otvaranje telefonske linije za prijavljivanje inspekciji slučajeva prodaje alkohola i cigareta maloljetnicima (Milići).

Očekivani rezultati:

- Mladi su upoznati sa negativnim posljedicama korištenja poroka (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Kalesija, Modriča, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vareš, Vlasenica, Vogošća);
- Korištenje poroka među mladima je smanjeno (Bratunac, Ilijadža, Istočno Sarajevo, Lopare, Milići, Modriča, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Vareš, Vogošća);
- Primjena Zakona o zabrani prodaje duhanskih proizvoda i alkohola osobama mlađim od 18 godina (Srebrenica, Vlasenica).

5.4.1.2. Nekorištenje zaštite tokom seksualnog odnosa**Znanje mladih o reproduktivnom zdravlju je na niskom nivou****Edukacija:**

- Organizovanje predavanja u školama (Istočno Sarajevo);
- Organizovanje radionice Seksualno i reproduktivno zdravlje (Modriča, Novi Grad Sarajevo, Srebrenica);
- Organizovanje okruglih stolova na ovu temu (Istočno Sarajevo);
- Obučavanje vršnjačkih edukatora koji će realizovati radionice u svojim mjestima (Odžak, Srebrenica);
- Edukacija o kontracepciji i reproduktivnom zdravlju (Bratunac, Bugojno, Lopare, Odžak, Vlasenica);
- Organizovanje radio emisije na ovu temu (Odžak).

Kampanja:

- Organizovanje kampanje na ovu temu (Modriča, Srebrenica, Vlasenica, Vogošća);
- Izrada i distribucija edukativnog materijala (Ilijadža, Istočno Sarajevo, Odžak);
- Štampanje letka o zaraznim bolestima (Lopare);
- Kreiranje i distribucija letka *Siguran sex* (Bratunac);
- Provodenje akcije dobrovoljnog davanja krvi (Lopare);
- Organizovanje kvizova i takmičenja na ovu temu (Vlasenica);
- Promovisanje rada službi koje se bave ovom temom (Odžak).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Osposobljavanje savjetovališta za mlade (Istočna Ilijadža, Odžak);
- Osposobljavanje posebnog savjetovališta za djevojke (Ilijadža, Istočna Ilijadža);

- Uvođenje redovnog savjetovanja u srednjoj školi (Istočna Ilijadža, Vareš, Vogošća);
- Organizovanje redovnih pregleda u školama (Bratunac, Ilijadža, Odžak, Vogošća).

Očekivani rezultati:

- Preventivno djelovanje – mladi koriste zaštitu tokom seksualnog odnosa (Bugojno, Ilijadža, Istočna Ilijadža, Istočno Sarajevo, Modriča, Odžak, Sokolac, Vareš, Vogošća);
- Mladi su upoznati sa posljedicama nekorišćenja zaštite tokom seksualnog odnosa (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Modriča, Odžak, Sokolac, Vareš, Vlasenica, Vogošća);
- Broj neželenih trudnoća i abortusa smanjen na minimum (Istočno Sarajevo);
- Mladi su upoznati o polno prenosivim bolestima (Novi Grad Sarajevo, Odžak).

5.4.1.3. Neposjećivanje stomatologa i povećan broj maldih sa oralnim bolestima.

Edukacija:

- Edukacija mlađih o značaju zdravih zuba za cijeli organizam/oralnom zdravlju (Bratunac, Ilijadža, Milići, Ugljevik, Vogošća);
- Štampanje letka o oralnoj higijeni (Milići).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovanje redovnih pregleda u školama (Bratunac, Ilijadža, Milići, Ugljevik, Vogošća);
- Iniciranje rada mobilne stomatološke ordinacije (Bratunac).

Očekivani rezultati:

- Podizanje svijesti o značaju zdravih zuba/redovna posjeta stomatologu (Bratunac, Ilijadža, Milići, Vogošća);
- Smanje broj oboljelih od karijesa (Bratunac, Ugljevik).

5.4.1.4. Porast poremećaja u rastu i razvoju kod mlađih

- Provođenje kampanje i edukacija o važnosti zdrave ishrane i redovne fizičke aktivnosti (Bratunac);
- Organizovanje redovnih pregleda u školama (Bratunac, Modriča).

Očekivani rezultat:

- Smanjen broj poremećaja u razvoju (Bratunac, Modriča).

5.4.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Povećan broj ovisnika o teškim drogama (predviđeno je analiziranje stanja, pružanje podrške školama u sprovođenju aktivnosti u borbi protiv ovisnosti i organizovanje seminara za mlade uz učešće stručnjaka iz Zavoda za toksikomaniju i alkoholizam i MUPa). Očekivani rezultat je smanjenje broja korisnika teških droga (**Novi Grad Sarajevo**).

HIV i spolno prenosive bolesti (predviđeno je utvrđivanje broja inficiranih, podjela prezervativa i obezbjeđivanje besplatnog testiranja na HIV po principu ugovorene participacije). Očekivani rezultat je smanjen broj inficiranih (**Novi Grad Sarajevo**).

Nebriga za mentalno zdravljie (predviđeno je organizovanje i promovisanje savjetovališta za mlade pri Domu zdravlja). Očekivani rezultat je upoznavanje mladih sa značajem mentalnog zdravlja (**Istočna Ilidža**).

Neredovno provođenje preventivnih programa/pregleda (predviđeno je redovno izvještavanje od strane zdravstvenih ustanova, revitalizacija školskih ambulanti, angažman ljekara-specijaliste). Očekivani rezultat je redovno provođenje sistematskih pregleda (**Bugojno**).

Neadekvatna potpora trudnicama i mladim majkama (predviđena je stimulacija rađanja!!! ne može se ovako reci i opremanje lokalnog porodilišta). Očekivani rezultat je porast nataliteta (**Bugojno**).

Mladi su psihofizički nepripremljeni za odrastanje (predviđeno je kreiranje i distribucija brošure i edukacija o razvojnim fazama, kao što su pubertet i adolescencija). Očekuje se da na ovaj način mladi postanu zdravi i odgovorni ljudi (**Gradačac**).

Nedovoljno pažnje posvećeno ličnoj higijeni (predviđena je edukacija o značaju održavanja higijene i zaraznim bolestima i štampanje letka sa osnovnim radnjama za održavanje lične higijene). Na ovaj način mlađi će biti upoznati sa neophodnošću higijene (**Milići**).

Loši higijenski uslovi u obrazovnim institucijama. Uz finansijsku pomoć opštine i kantona poboljšali bi se higijenski uslovi u obrazovnim institucijama.

Nizak nivo svijesti o značaju zdrave ishrane (predviđeno je realizovanje programa Mladi i zdravlje i pokretanje kuhinje zdrave hrane i biošpajza). Očekivani rezultat je da su mlađi upućeni u značaj zdrave ishrane i promjene navika u ishrani (**Srebrenica**).

Veliki broj mlađih nema zdravstvenu zaštitu – realizovaće se kampanja registrovanja nezaposlenih mlađih na Birou kako bi mogli ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu (**Srebrenica**).

Neispravna voda za piće (predviđeno je iniciranje redovne kontrole vode za piće, postavljanje natpisa o ispravnosti vode pored izvora koji se koriste i provođenje kampanje na svjetski dan vode). Na ovaj način građani će biti obavješteni o ispravnosti vode za piće (**Srebrenica**).

5.5. AKTIVNO UČEŠĆE MLADIH U DRUŠTVU

5.5.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.5.1.1. Nedovoljno učešće mladih u društvenim procesima i procesima odlučivanja/zastupljenost u vlasti

Edukacija:

- Realizacija seminara/radionice na temu *Mladi i lokalna vlast* (Bratunac, Bugojno, Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Sokolac, Ugljevik);
- Pozivati mlade na javne rasprave, tribine, okrugle stolove (Bratunac, Bugojno, Ilijada, Novi Grad Sarajevo, Osmaci);
- Informisanje o budžetu i statutu opštine (Osmaci);
- Organizovanje debata sa predstavnicima vlasti na temu problema mladih (Vlasenica);
- Izvještavanje o problemima mladih u lokalnim listovima (Sokolac);
- Upoznavanje mladih sa procesom odlučivanja (Lopare);
- Organizovanje radio emisije posvećene problemima mladih (Bratunac, Sokolac);
- Organizovanje časova demokratije u opštini (Vlasenica);
- Organizovanje druženja sa mladima koji su se već afirmisali u vlasti (istočna Ilijada).

Kampanja:

- Izrada promo materijala sa podacima o strukturi vlasti (Bratunac, Lopare Istočna Ilijada);
- Ulične akcije (Istočna Ilijada).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Organizovanje sastanaka sa predstavnicima vlasti (Istočna Ilijada, Milići, Ugljevik, Vlasenica);
- Imenovanje mladih u radna tijela opštine (Ugljevik);
- Svakodnevna saradnja opštinskih referenata sa mladima (Ugljevik);
- Dostavljanje materijala prije i poslije zasjedanja skupštine opštine omladinskim organizacijama (Vlasenica);
- Formiranje baze podataka o organizacijama koje se bave mladima (Bugojno);
- Formiranje Vijeća mladih/skupštine mladih (Bugojno, Vlasenica, Vogošća);
- Omogućiti mladima da učestvuju na sjednicama skupštine opštine (Vlasenica);
- Izrada upitnika čiji je cilj ocjenjivanje učešća mladih u vlasti, obrada dobijenih podataka i njihova prezentacija (Istočna Ilijada).

Očekivani rezultati:

- Mladi su aktivno uključeni u društvo i proces odlučivanja (Bratunac, Bugojno, Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Sokolac, Vareš, Vogošća);
- Mladi su upoznati sa strukturama vlasti (Bratunac, Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo);

- Predstavnici mladih su uključeni u rad lokalne vlasti (Bugojno, Vlasenica);
- Povećano učešće mladih u procesu odlučivanja (Bugojno);
- Podignuta je svijest o značaju zastupljenosti u vlasti (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

5.5.1.2. Neuključenost/neinformisanost mladih o građanskim inicijativama

Neuključenost mladih u volonterske aktivnosti

Kategorija:

- Edukacija o formiranju nevladine organizacije, lobiranju, pisanju projekata (Istočna Iličići);
- Organizovanje radio emisije (Sokolac, Vareš);
- Objavljivanje informacija na opštinskom web sajtu (Iličići, Istočno Sarajevo, Sokolac, Vareš);
- Organizovanje sajma udruženja, neformalnih grupa, građanskih inicijativa (Iličići, Vlasenica);
- Organizovanje aktivnosti u organizacijama koje se bave problemima mladih i njihovo uključivanje (Bugojno);
- Organizovanje radionica u mjesnim zajednicama i školama (Bugojno);
- Organizovanje sastanka mladih sa nevladinim organizacijama (Milići).

Kampanja:

- Organizovanje kampanje za uključivanje mladih u nevladine/omladinske organizacije (Lopare, Novi Grad Sarajevo);
- Štampanje i distribucija biltena sa informacijama za mlade (Iličići, Istočno Sarajevo, Milići, Sokolac, Vareš);
- Štampanje brošure o projektima koji su u toku (Vareš);
- Štampanje brošure o provedenim projektima finansiranim iz budžeta opštine-stavke za mlade (Iličići, Istočno Sarajevo);
- Prezentacija omladinskih udruženja (Istočna Iličići);
- Promovisanje Volonterskog dnevnika kao priznatog oblika volonterskog djelovanja (Novi Grad Sarajevo);
- Provodenje volonterskih akcija (Bratunac, Iličići);
- Promovisanje volontersko djelovanje (Bratunac, Iličići, Novi Grad Sarajevo);
- Izbor NAJ volontera godine (Bratunac).

Očekivani rezultati:

- Mladi su upoznati sa mogućnostima uključivanja u društveni rad po volonterskom principu (Bratunac, Iličići, Istočna Iličići, Istočno Sarajevo, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Sokolac, Vareš);
- Mladi su uključeni u volonterske aktivnosti (Bratunac, Bugojno, Iličići, Istočna Iličići, Istočno Sarajevo, Lopare, Milići, Novi Grad Sarajevo, Vareš);
- Povećana zainteresovanost mladih za učešće u radu političkih stranaka (Bugojno);
- Veći broj mladih uključen u rad mjesnih zajednica (Bugojno).

5.5.1.3. Nedovoljno neformalno obrazovanje

Edukacija:

- Edukacija na temu volonterizam, građansko društvo, timski rad, pisanje projekata, javno zagovaranje, ravnopravnost spolova, ekologija, demokratija (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak);
- Organizovanje obuke za mlade lidere (Gradačac);
- Organizovanje aktivnosti u cilju implementacije stečenog znanja (Bratunac, Iličići, Novi Grad Sarajevo);
- Pokretanje raznih kurseva (informatika, jezici, ples, drama, slikanje, gluma) (Odžak).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Finansiranje projekata mladih iz budžeta opštine (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultati:

- Mladi su edukovani o temama koje se tiču nevladinog sektora, društvenog angažmana (Bratunac, Bugojno, Gradačac, Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak);
- Mladi su aktivno uključeni u sudjelovanje u zajednici (Iličići, Novi Grad Sarajevo);
- Mladi sprovode vlastite inicijative (Bratunac, Gradačac, Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo, Odžak).

Neke opštine su slične probleme obradile u okviru obrazovanja, ali u ovom slučaju neformalno obrazovanje odnosi se na sticanje vještina i znanja o građanskom društву, dok su u slučaju obrazovanja fokusirane na dopunu formalnom obrazovanju.

5.5.1.4. Inicijative mladih nisu podržane od strane vlasti

Edukacija:

- Pozivanje mladih na javne rasprave, tribine, okrugle stolove gdje bi mladi izrazili svoje stavove i potrebe (Osmaci, Vareš).

Kampanja:

- Medijsko praćenje aktivnosti (Bugojno);
- Štampanje promotivnog materijala (Bugojno).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Realizovanje projekata iniciranih od strane mladih (Bugojno, Sokolac).

Očekivani rezultati:

- Više podrške inicijativama mladih od strane vlasti (Bugojno, Osmaci, Sokolac, Vareš).

5.5.1.5. Nepoštovanje ljudskih prava;

Neiformiranost o ljudskim pravima.

Edukacija:

- Održavanje predavanja/radionica o ljudskim pravima (Iličići, Novi Grad Sarajevo);
- Organizovanje debate *Mladi i ljudska prava* u školama (Iličići, Novi Grad Sarajevo.)

Kampanja:

- Takmičenje za najbolji literarni rad o ljudskim pravima (Iličići, Novi Grad Sarajevo)

Očekivani rezultati:

- Razvijena svijest o ljudskim pravima i slobodama (Iličići, Novi Grad Sarajevo, Vogošća);
- Mladi se aktivno bave temom ljudskih prava (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

5.5.1.6. Nepostojanje prostora za druženje i edukaciju mladih**Institucionalna podrška na lokalnom nivou:**

- Pokretanje inicijative za obježbeđivanje prostora (Gradačac, Kalesija, Lopare, Odžak);
- Otvaranje obrazovno-razonodnog centra za mlade gdje će mladi sticati znanja i vještine koje ne dobijaju u školi (Iličići, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo);
- Ispitivanje potreba mladih za sadržajima i aktivnostima koje žele imati i omogućiti njihovo provođenje (Iličići, Novi Grad Sarajevo);
- Omogućavanje mladima da pozovu mlade iz drugih mesta i sa njima organizuju aktivnosti i usavršavanja (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultat:

- Osiguran prostor za edukaciju i druženje mladih (Gradačac, Kalesija, Lopare, Odžak);
- Mladi uče ono što ih zanima, a što ne mogu steći u formalnom obrazovanju (Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo);
- Mladi imaju prostor u kojem mogu provoditi svoje aktivnosti (Iličići, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo);
- Mladi razmjenjuju iskustva sa mladima iz drugih opština ili regija (Iličići, Novi Grad Sarajevo).

5.5.1.7. Nedovoljna sredstva za aktivnosti mladih

- Lobiranje odbornika za povećanje sredstava u opštinskom budžetu (Lopare);
- Osigurati sredstva u budžetu po budžetskim godinama (Gradačac);
- Popravka i osposobljavanje toaleta u omladinskom centru (Milići).

Očekivani rezultat:

- Povećana sredstva za mlade (Gradačac, Lopare)
- Poboljšani uslovi za rad nevladine organizacije (Milići).

5.5.1.8. Nepostojanje inicijative za pokretanje projekata

- Organizacija seminara/tribina sa različitim temama (Lopare, Vogošća).

Očekivani rezultat:

- Realizacija određenog broja projekata godišnje (Lopare, Vogošća).

5.5.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Nepostojanje struktura za učešće mladih u društvu koje bi zastupale interese omladine (predviđeno je formiranje Savjetodavnog odbora mladih i Lokalnog omladinskog vijeća). Očekivani rezultat je povećanje aktivnosti mladih u društvenom životu (**Gradačac**).

Nedovoljan broj edukovanih trenera otežava realizaciju neformalnog obrazovanja (predviđena je edukacija trenera za neformalno obrazovanja, organizovanje treninga za tretere i izrada programa za neformalno obrazovanje). Očekivani rezultat je omogućena dodatna edukacija za mlade i mogućnost honorarnog zaposlenja (**Gradačac**).

Poistovjećivanje organizacije i pojedinca – predviđeno je razvijanje timskog duha i učlanjivanje mladih članova u nevladine organizacije što bi doprinjelo većem broju mladih aktivno uključenih u realizaciju projekata (**Lopare**).

Nepostojanje registra omladinskih organizacija – predviđeno je kreiranje baze podataka i web stranice sa ovim informacijama što doprinosi transparentnom i usklađenom radu organizacija i efikasnom rješavanju problema (**Srebrenica**).

Nepostojanje organizovanog djelovanja omladinskih organizacija sa obrazovnim institucijama – predviđeno je održavanje sastanaka, koordinacija i održavanje zajedničkih aktivnosti što će doprinjeti usklađenom planu nastavnih i vannastavnih aktivnosti (**Srebrenica**).

5.6. INFORMISANJE MLADIH

5.6.1. Problemi koji se javljaju u više opština

Mladi nisu informisani o situaciji u opštini, mogućnostima uključivanja i inicijative

koje pokreće opština i nevladin sektor;

Nedovoljna komunikacija između mladih i lokalnih vlasti

Nedovoljna informatička pismenost

Edukacija:

- Organizovanje tribina na kojima bi se govorilo o problemima mladih (Sokolac);
- Posjećivanje medija u cilju sticanja znanja o načinu nastanka i širenju informacije (Iličić, Novi Grad Sarajevo);
- Obučavanje mladih za kreiranje i vođenje radio emisija i tehnikama novinarstva u elektronskim i štampanim medijima (Srebrenica, Odžak);
- Emitovanje Omladinskog TV magazina na lokalnoj televiziji (Novi Grad Sarajevo);
- Edukacija mladih za korištenje računara i Interneta (Srebrenica).

Kampanja:

- Štampanje i distribucija časopisa Omladinski list (Novi Grad Sarajevo);

- Objavljanje informacija na dostupnim medijima (Kalesija, Odžak, Vareš);
- Postavljanje oglasnih tabli u gradu i mjesnim zajednicama (Srebrenica, Novi Grad Sarajevo);
- Informisanje mladih o mogućnostima učešća putem flajera, brošura (Milići, Odžak).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Održavanje redovnih sastanaka s mladima o njihovim problemima i potrebama u saradnji sa opštinom i nevladinim organizacijama (Bugojno, Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Kalesija, Milići, Odžak, Sokolac, Ugljevik, Vareš);
- Opremanje šalter sale u opštini gdje će mladi dobijati potrebne informacije (Ugljevik) – info deska (Gradačac) – info centra (Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo) – posebnog djela Omladinskog centra (Novi Grad Sarajevo);
- Obezbeđivanje prostora sa informacijama za mlađe u opštinskom biltenu (Lopare, Srebrenica);
- Učešće predstavnika mladih u radu opštinskih komisija (Bugojno);
- Formiranje organizacije gdje će se mladi informisati o omladinskom radu, konkursima... (Ilijada, Srebrenica, Ugljevik);
- Objavljanje odluka i informacija koje se tiču mladih na opštinskom web sajtu opštine (Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Kalesija, Vogošća);
- Inicirati kod lokalnih vlasti uspostavljanje web stranice (Osmaci)
- Sufinansiranje i održavanje web sajta za mlađe (Novi Grad Sarajevo);
- Kreiranje i ažuriranje web sajta Savjeta mladih (Srebrenica);
- Usputstavljanje saradnje sa mladima iz mjesnih zajednica (Srebrenica);
- Osposobljavanje prostora nekadašnjih domova mladih u mjesnim zajednicama (Srebrenica);
- Održavanje kurseva iz oblasti informatike i rada na računaru (Osmaci, Ugljevik);
- Pomoći socijalno ugroženim mladima pri nabavci računara i opreme (Ugljevik);
- Traženje finansijske pomoći od opštine, nevladinih organizacija za otvaranje Internet sale (Osmaci);
- Nabavka kompjuterske opreme za Omladinski centra (Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultati:

- Mladi su informisani i uključeni u društvene tokove u opštini (Bugojno, Gradačac, Istočna Ilijada, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Vareš);
- Poboljšana je komunikacija između mladih, vlasti i nevladinih sektora (Bugojno, Ilijada, Istočna Ilijada, Istočno Sarajevo, Kalesija, Milići, Novi Grad Sarajevo, Odžak);
- Mladima je omogućeno da na jednom mjestu dobiju informacije o radu opštine i šire (Ilijada, Novi Grad Sarajevo);
- Mladima su dostupne informacije koje su im potrebne (Novi Grad Sarajevo);
- Mladi imaju iskustvo s medijima i sami doprinose boljoj komunikaciji (Ilijada, Novi Grad Sarajevo, Odžak);
- Mladi koriste Internet kao sredstvo komunikacije (Novi Grad Sarajevo, Osmaci, Ugljevik).

5.6.1.2. Mladi ne posjećuju kulturne manifestacije

Institucionalna podrška na loknom nivou:

- Iniciranje boljeg rada opštinskog referenta za kulturu (Vlasenica);
- Iniciranje boljeg rada Narodne biblioteke (Vlasenica);
- Uključivanje mladih u organizaciju kulturnih dešavanja (Vlasenica);
- Informisanje mladih o kulturnim manifestacijama putem medija i oglasnih tabli, biltena i na web sajtu opštine (Iličići, Milići, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica, Vareš, Vogošća);
- Poboljšavanje saradnje sa školskim institucijama (Milići);
- Prilagođavanje kulturnih dešavanja potrebama i željama mladih (Iličići, Vareš).

Očekivani rezultati:

- Mladi su blagovremeno informisani o kulturnim dešavanjima (Sokolac, Iličići, Vlasenica, Vogošća);
- Veliki broj mladih posjećuje kulturne manifestacije (Iličići, Milići, Sokolac, Vareš, Vlasenica);
- Kulturne ponude zadovoljavaju potrebe i želje mladih (Iličići, Sokolac, Vareš).

5.6.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Lokalne vlasti i građani nisu dovoljno informisani o radu omladinskih organizacija

- Dostavljanje kvartalnog izvještaja opštini o radu omladinskih organizacija (Vlasenica);
- Izдавanje mjesечnog biltena o radu omladinskih organizacija (Vlasenica);
- Poboljšanje komunikacije i saradnje sa osobom zaduženom za rad sa mladima u opštini (Vlasenica);
- Postavljanje posebnog odjela za mlade na web sajtu opštine (Vlasenica).

Očekivani rezultat je upoznavanje građana i lokalnih vlasti sa radom omladinskih organizacija i uključivanje većeg broja mladih u njihov rad (**Vlasenica**).

Mladi nisu upoznati sa budžetskom stavkom opštine namjenjenoj mladima – predviđeno je štampanje i distribucija brošure po školama i mjestima gdje se mladi okupljaju, kao i raspisivanje konkursa za dodjelu sredstava. Očekuje se da će na ovaj način mladi biti upoznati sa budžetom opštine i njegovom raspodjelom (**Vlasenica**).

Mladi iz ruralnih područja su u medijskoj blokadi – predviđeno je istraživanje na osnovu kojeg će se utvrditi potrebe mladih i realizovati projekat kojim će se poboljšati informisanost u ruralnim sredinama (**Vlasenica**).

Nedovoljna medijska pokrivenost – specifičan problem opštine **Srebrenica** za koji su predviđene slijedeće aktivnosti: pokretanje inicijative kod vlasti za uspostavljanje bolje pokrivenosti i zadovoljili kriteriji za dodjelu frekvencija.

Nepostojanje omladinskih medija i informativnih centara – predviđeno je organizovati radio emisiju, pokrenuti omladinske novine, postaviti Internet prezentaciju i uspostaviti omladinski info centra (**Odžak**).

Nepostojanje mesta za kupovinu štampanih medija – specifičan problem opštine Osmaci. Predviđeno je iniciranje otvaranja prodajnog mesta u saradnji sa predstavnicima štampanih medija što bi omogućilo građanima kupovinu štampanih medija.

5.7. KULTURA

5.7.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.7.1.1. Ograničene možnosti praćenja filmskih, pozorišnih predstava i umjetničkih izložbi

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Ospozobljavanje postojećih prostora u cilju prikazivanja filmskih i pozorišnih predstava (Bratunac, Ilijada, Osmaci, Modriča, Srebrenica, Ugljevik, Vogošća);
- Organizovanje većeg broja predstava (Ilijada, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Srebrenica);
- Podržavanje pozorišnih i filmskih manifestacija (Srebrenica);
- Podržavanje rada amaterskog pozorišta (Bratunac, Istočno Sarajevo);
- Jačanje dramskih sekcija u školama (Odžak);
- Uspostavljanje saradnje sa amaterskim pozorištima iz šire regije (Modriča, Odžak);
- Organizovanje izložbi (Milići, Ugljevik);
- Organizovanje koncerata rok i zabavnih grupa (Isotčna Ilijada, Milići);
- Iniciranje saradnje sa omladinskim pozorištima iz regiona (Kalesija);
- Povećanje broja nastupa KUDA (Milići);
- Popularizovanje knjige i organizovanje književnih susreta (Lopare);
- Raspisivanje konkurs za kulturne programe u opštini (Bugojno).

Očekivani rezultati:

- Mladi posjećuju filmske i pozorišne predstave (Bratunac, Ilijada, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Srebrenica, Ugljevik, Vogošća);
- Mladi posjećuju umjetničke izložbe (Ilijada, Srebrenica, Ugljevik, Vogošća);
- Programska sadržaj/reperoar je upotpunjena (Ilijada, Isotčna Ilijada, Istočno Sarajevo, Kalesija, Lopare, Modriča, Odžak, Srebrenica).

5.7.1.2. Mladi ne provode slobodno vrijeme angažujući se u oblasti kulture i umjetnosti

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Osnivanje sekcija iz oblasti kulture i umjetnosti u školama (Sokolac, Kalesija, Odžak, Vlasenica);
- Prezentacija stvaralaštva mladih nastalog u sekcijama (Sokolac);
- Poboljšati medijsku prezentaciju kulturnih aktivnosti (Bugojno, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Vogošća).

Očekivani rezultati:

- Mladi provode slobodno vrijeme angažovani u kulturi i umjetnosti (Bugojno, Istočno Sarajevo, Kalesija, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Sokolac, Ugljevik, Vogošća);
- Mladi su informisani o kulturnim događanjima (Bugojno, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Odžak, Ugljevik, Vogošća).

5.7.1.3. Ograničen bibliotekarski fond

Kampanja:

- Provođenje kampanje o potrebi snabdijevanja biblioteka neophodnom literaturom (Novi Grad Sarajevo, Srebrenica);
- Afirmacija knjige kao najboljeg druga (Bugojno).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Nabavka novih knjiga i literature za mlade (Bugojno, Ilijadža, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik).

Očekivani rezultati:

- Broj mladih članova biblioteke je povećan (Bugojno, Ilijadža, Novi Grad Sarajevo, Srebrenica, Ugljevik).

5.7.1.4. Nepostojanje/neuređenost prostora/infrastrukturni problemi

- Izrada i realizacija projekta izgradnje namjenskog prostora (Bugojno, Gradačac, Istočno Sarajevo, Lopare, Modriča, Ugljevik, Vlasenica).

Očekivani rezultati:

- Bolji uslovi za bavljenje kulturom (Bugojno, Gradačac, Istočno Sarajevo, Lopare, Modriča, Ugljevik, Vlasenica)

5.7.1.5. Neiskorištenost prostornih kapaciteta kulturnih ustanova

- Pokretanje kampanje u cilju dodeljivanja ovog prostora mladima (Ilijadža, Ugljevik, Vogošća).

Očekivani rezultat:

- Mladi koriste postojeće kapaciteta za aktivnosti u oblasti kulture (Ilijadža, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Vogošća)

5.7.1.6. Mladi ne mogu realizovati svoje kreativne ideje iz oblasti kulture

- Dodjela finansijskih sredstava za realizaciju kreativnih ideja (Gradačac, Ilijadža, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Vogošća).

Očekivani rezultat:

- Mladi realizuju aktivnosti iz oblasti kulture (Gradačac, Ilijadža, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Vogošća).

5.7.1.7. Mladi nisu informisani o kulturno-historijskoj baštini svoje opštine

Edukacija:

- Edukacija mladih o kulturno-historijskoj baštini kako bi putem vršnjačkog obrazovanja svoje znanje mogli prenijeti drugim mladima (Gradačac, Ilijadža, Vogošća);

- Provesti obuku zainteresovanih mladih za turističke vodiče (Gradačac, Ugljevik).

Očekivani rezultati:

- Mladi su informisani o kulturno-historijskoj baštini svoje opštine (Ilička, Ugljevik, Vogošća);
- Obučeni mladi obavljaju poslove turističkog vodiča u opštinama (Gradačac, Ilička, Ugljevik).

5.7.1.8. Nedostatak opreme u KUD-ovima

- Pokretanje inicijative za povećanje budžeta KUDA i podrška u nabavci opreme (Kalesija, Odžak, Srebrenica).

Očekivani rezultat:

- Poboljšani uslovi rada KUD-ova (Kalesija, Odžak, Srebrenica).

5.7.1.9. Nepostojanje uređenog mesta za boravak u prirodi

- Inicirati i provesti uređivanje lokacije (Istočna Ilička, Milići, Kalesija);
- Izgradnja potrebne infrastrukture (Istočna Ilička, Milići, Kalesija).

Očekivani rezultat:

- Mladi provode više vremena u prirodi, na izletištima/šetalištima (Istočna Ilička, Milići, Kalesija).

5.7.1.10. Nedovoljan broj društvenih aktivnosti u ruralnim područjima

- Obezbeđivanje organizovanih posjeta kulturno-sportskim događanjima u gradu (organizovan prijevoz) (Bratunac, Srebrenica);
- Organizovanje kulturno-sportskih događaja u ruralnim sredinama (Bratunac, Srebrenica);
- Podrška inicijativama mladih u ruralnim sredinama (Srebrenica).

Očekivani rezultat:

- Uključivanje mladih iz ruralnih područja u društvena događanja (Bratunac, Srebrenica).

5.7.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Nepostojanje škole plesa – predviđeno je organizovati školu plesa kako bi mladi naučili plesati (Istočna Ilička).

Nemogućnost stipendiranja mladih umjetnika – biće rješeno odabiranjem i stipendiranjem talentovanih mladih umjetnika (**Vogošća**).

Mladi ne mogu da putuju – predviđeno je organizovanje i sufinansiranje studijskih posjeta kako bi mladi proširili kulturne vidike (**Modriča**).

Loša higijena i prljav grad rješiće se organizovanjem akcija uređenja zelenih površina i školskih dvorišta (**Vlasenica**).

5.8. SPORT

5.8.1. Problemi koji se javljaju u više opština

5.8.1.1. Mladi ne provode slobodno vrijeme baveći se sportom

Edukacija:

- Organizovanje edukativnih radionica o značaju sporta (Novi Grad Sarajevo).

Kampanja:

- Organizovanje gostovanja u lokalnim medijima u cilju promocije sporta (Iličići, Istočno Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Ugljevik, Vogošća);
- Informisanje mladih o mogućnostima putem web stranice, biltena, panoa (Iličići, Istočno Sarajevo, Milići, Osmaci, Ugljevik, Vogošća);
- Promovisanje sporta u školama (Milići);
- Organizovanje Internet foruma o sportu (Novi Grad Sarajevo);
- Organizovanje druženja djece sa sportistima (Lopare)
- Organizovanje druženja u prirodi (Lopare).

Institucionalna podrška na lokalnom nivou:

- Unapređenje rada postojeće škole skijanja (Istočno Sarajevo);
- Osnivanje sportskih sekcija u školama, klubovima, udruženjima građana (Sokolac);
- Organizovati sportske manifestacije (Osmaci, Sokolac);
- Organizovanje turnira u odbojci (Istočno Sarajevo);
- Organizovanje škole plivanja (Istočno Sarajevo);
- Obezbeđivanje sredstava za završne aktivnosti izgradnje bazena (Novi Grad Sarajevo).

Očekivani rezultati:

- Mladi su informisani o sportskoj ponudi (Iličići, Istočno Sarajevo, Milići, Ugljevik, Vogošća);
- Mladi provode više vremena baveći se sportom (Iličići, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Ugljevik, Vogošća);
- Podignuta svijest o značaju sporta i umanjeno destruktivno ponašanje kod mladih (Novi Grad Sarajevo);
- Bazen stavljen u funkciju (Novi Grad Sarajevo, Odžak).

U akcionom planu za sport opština **Odžak** predviđa pokretanje inicijative prema višim nivoima vlasti za izgradnju bazena u gradu, što se odnosi na finansijsku podršku.

5.8.1.2. Nepostojanje/neuređenost sportskih objekata i terena

- Izgradnja/rekonstrukcija i održavanje sportskih objekata (Iličići, Lopare, Modriča, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica).

Očekivani rezultati:

- Funkcionalni sportski objekti i tereni (Ilijadža, Lopare, Modriča, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Vlasenica).

5.8.1.3. Neopremljenost sportskim rezervama

- Popraviti i kupiti novu sportsku opremu (Ilijadža, Milići, Vlasenica, Vogošća).

Očekivani rezultat:

- Klubovi su opremljeni sportskom opremom (Ilijadža, Milići, Vlasenica, Vogošća).

5.8.1.4. Nepostojanje međuškolskih sportskih takmičenja

- Uspostavljanje saradnje između sportskih klubova i škola (Bratunac, Bugojno);
- Organizovanje takmičenja među školskim sekcijama (Bratunac).

Očekivani rezultat:

- Učenici se aktivno bave sportom (Bratunac, Bugojno).

5.8.1.5. Nedovoljna podrška sportu od strane lokalnih vlasti

- Sufinansiranje zakupa školske sale (Osmaci);
- Sufinansiranje troškova odlaska na takmičenja (Osmaci);
- Organizovanje sastanaka sa predstavnicima lokalnih vlasti (Ugljevik);
- Prezentovanje postignutih rezultata (Ugljevik);
- Nabavka sportske opreme (Osmaci).

Očekivani rezultati:

- Podrška sportskim aktivnostima od strane lokalnih vlasti (Osmaci, Ugljevik).

5.8.2. Problemi koji se javljaju u jednoj od opština

Loša medijska promocija sporta (predviđena je izrada i distribucija promotivnog materijala što će omogućiti upoznavanje građana sa radom sportskih klubova i popularizovati sport (**Vlasenica**)).

Nedovoljan broj sportskih sala za realizaciju aktivnosti u optimalnim terminima (predviđena je koordinacija svih sportskih klubova koji trening obavljaju u sportskim salama, kako bi se obezbjedili optimalni termini za treninge, rukovodeći se uzrastom selekcija). Očekivani rezultat su obezbjeđeni termini u salama (**Gradačac**).

Nepostojanje uslova za noćno bavljenje sportom – predviđeno je da opština izdvoji sredstva za električnu energiju čime bi se tereni osposobili za noćno bavljenje sportom i organizaciju noćnih turnira (**Milići**).

Nemoćnost stipendiranja mladih sportista – opština će odabrat i stipendirati mlade sportiste (Vogošća).

Neorganizovana zdravstvena zaštita sportista (predviđeno je organizovanje redovnih ljekarskih pregleda i edukacija o važnosti zdravstvene zaštite). Očekuje se da će na ovaj način biti poboljšana zdravstvena zaštita sportista (**Lopare**).

6. ANALIZA BUDŽETA

Većina opština je u strategijama navela godišnje budžete za definisane prioritetne oblasti. U planu aktivnosti date su cijene pojedinačnih aktivnosti, a na kraju strategije i zbirni prikaz.

6.1. RASPOREĐIVANJE SREDSTAVA U BUDŽETU

Sredstva iz budžeta su raspoređena u skladu s planiranim aktivnostima, a sami budžeti se razlikuju. Primjetna je razlika u budžetu među onim Općinama koje namjeravaju investirati u infrastrukturu, i onim koje finansiraju aktivnosti malog obima. Međutim, ova raspoređena sredstva za infrastrukturne projekte neće uvijek poticati iz općinskih budžeta, te stoga daju pogrešnu sliku da lokalne vlasti troše značajne sume novca na pitanja mladih.

Većina Općina su, međutim, bile veoma realne i kretale se u okvirima svojih budžetskih ograničenja, te će same finansirati većinu aktivnosti. Iznos po glavi stanovnika, koji se troši na pitanja mladih, isključujući projekte infrastrukture, kreće se između 0,52 do 2,00 KM u odnosu na ukupno stanovništvo. Trošak po glavi stanovnika je i dalje prenizak da bi se podmirile sve stvarne potrebe, ali može se očekivati povećanje, kako aktivnosti vezane za omladinsku politiku budu postizale pozitivne rezultate, što će ubijediti lokalne vlasti da su te aktivnosti efektivne. Nadalje, sredstva i programi vezani za entitetske i za državnu politiku za mlade bit će dopuna lokalnih budžeta u budućnosti, i povećat će iznos sredstava koji će biti na raspolaganju za pitanja mladih.

Pozitivno je što je većina Općina usvojila predloženi budžet, i što su rasporedile adekvatna sredstva za implementaciju politike za mlade.

6.2. VRIJEME PREDVIĐENO ZA IMPLEMENTACIJU AKTIVNOSTI

Rokovi za implementaciju pojedinih aktivnosti (vrijeme implementacije i trajanje aktivnosti) u većini slučajeva su okvirni i neprecizni.

Većina opština je u planu aktivnosti utvrdila mjesec u kojem će se svake godine aktivnosti realizovati. Na primjer, avgust 2008-2010; septembar 2008-2010.

Druge opštine su utvrstile samo godinu realizacije – na primjer 2008, 2009, 2010.

Još nepreciznija je odrednica koja se često pojavljuje “u kontinuitetu sve tri godine” ili slično.

Pojedine opštine navode i dužinu trajanja pojedinih aktivnosti – “od januara do marta” .

Detaljna analiza utvrđenih rokova ne bi pokazala koliko je vremena potrebno za provođenje pojedinih aktivnosti, jer su vremenski rokovi neprecizni.

7. PREPORUKE ZA OMLADINSKU STRATEGIJU NA DRŽAVNOM NIVOU

Navedene preporuke odnose se isključivo na pitanja za koje su opštine upućene na pomoć od viših nivoa vlasti. Opštine su u strategijama kao jedine oblasti gdje se zahtjeva pomoć viših nivoa vlasti navele zapošljavanje i obrazovanje.

Nekoliko opština je istaklo problem **neusklađenosti tržišta rada i obrazovnog sistema**.

- Provesti reformu obrazovnog sistema kojom bi se planovi i programi nastave uskladili sa savremenim potrebama tržišta rada (uvođenje novih predmeta u program nastave; usklađivanje srednjoškolskog obrazovanja i smjerova u srednjim školama sa potrebama poslodavaca na lokalnom nivou; otvaranje novih obrazovnih smjerova gdje bi se školovali deficitarni kadrovi).

Problem je i **veliki broj nezaposlenih mladih bez radnog iskustva**. Većina opština ističe da ovo nije u njihovoј nadležnosti, te zahtevaju da se ovaj problem reši na višim nivoima vlasti.

- Zakonsko regulisanje volontersko-pripravničkog staža kao obavezognog za sve institucije i privredne subjekte.
- Uvođenje obavezognog volonterskog staža tokom školovanja.
- Uvođenje praktične nastave u sve srednje škole, bez obzira na obrazovni profil učenika.
- Uvođenje u srednjoškolski program izbornog predmeta preduzetništvo kako bi mladi tokom školovanja razvili preduzetnički duh i stekli neophodna znanja i vještine.

Nepostojanje olakšica za pokretanje vlastitog biznisa opštine navode kao jedan od najvažnijih razloga za nepokretanje malih i srednjih preduzeća i nerazvijenu privredu.

- Reformom zakonodavstva uvesti obavezne administrativne i finansijske olakšice za pokretanje vlastitog biznisa.
- Animiranje resornih ministarstava za pokretanje programa sufinansiranja i dodjele kredita mladim koji žele da pokrenu vlastiti biznis.

Slijedeći problem koji se često navodi je i nekvalifikovanost mladih, to jest **nizak nivo stečene stručne spreme**, pogotovo u pojedinim kategorijama kao što su mlađi koji uslijed rata nisu nastavili obrazovanje. Ovaj problem ističe samo opštine Vogošća i zahtjeva pomoć resornog kantonalnog ministarstva (planirano je dostavljanje spiska mladih sa ovim problemom kako bi im se omogućilo vanredno nastavljanje školovanja).

Iako su brojni problemi u oblasti obrazovanja koji bi se mogli rješavati na višim nivoima vlasti većina opština ih nije obrađivala navodeći da to nije u njihovoј nadležnosti. Većina zahtjeva u oblasti obrazovanja odnosi se na finansijsku pomoć u cilju rješavanja infrastrukturnih problema u obrazovnim institucijama.

Zahtjevi opština od viših nivoa vlasti i u drugim prioritetnim oblastima odnose se isključivo na finansijsku podršku pri rješavanju problema i realizaciji strategija.

LITERATURA

1. Nacrt strategije za mlade općine Novi Grad do 2012. godine.
2. Nacrt strategije za mlade opštine Vlasenica 2008-2010. godine. Decembar 2007.
3. Omladinska politika grada Istočno Sarajevo (2008-2012.). Istočno Sarajevo, decembar 2007. godine.
4. Omladinska politika opštine Bratunac.
5. Omladinska politika za općinu Bugojno za period 2007-2012. godine. Bugojno, novembar 2007. godine.
6. Omladinska politika opštine Istočna Ilidža (2008-2012).
7. Omladinska politika opštine Lopare za period 2008-2010. Lopare, 2007. godine.
8. Omladinska politika opštine Modriča 2007-2011. Decembar 2007.
9. Omladinska politika opštine Osmaci sa akcionim planom 2008-2012.
10. Omladinska politika opštine Ugljevik 2008-2010. Septembar 2007.
11. Politike za mlade i akcioni plan provođenja u opštini Sokolac 2007-2011. Sokolac, maj 2007. godine.
12. Strategija za mlade općine Gradačac sa Akcionim planom za 2008-2010. godinu. Gradačac, novebar 2007.
13. Strategija za mlade općine Ilidža sa akcionim planom 2007-2009. Ilidža, septembar 2006. godine.
14. Strategija za mlade na lokalnom nivou, opština Kalesija.
15. Strategija za mlade, opština Milići. Milići, novembar 2007.
16. Strategija za mlade općine Odžak.
17. Strategija za mlade na lokalnom nivou, opština Srebrenica.
18. Strategija za mlade općine Vareš.
19. Strategija mladih Općine Vogošća za period 2008-2010. godine.
20. Strategija za mlade opštine Zvornik za period 2008-2012.

ANEX 1. UTVRĐIVANJE PRIORITETA PO OBLASTIMA (KRITERIJUM HITNOSTI I BITNOSTI)

1. Zdravje mladih

Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno	Nije hitno, nije ni bitno
1. Porast upotrebe alkohola, cigareta, narkotika – 13 opština (Bratunac, Gradačac, Istočno Sarajevo, Istočna Ilidža, Kalesija, Lopare, Milići, Odžak, Sokolac, Srebrenica, Ugrijevik, Vlasenica, Zvornik); 2. Nekorištenje zaštite prilikom seksualnih odnosa – 7 opština (Ilidža, Vogošća, Vareš, Istočno Sarajevo, Istočna Ilidža, Odžak, Sokolac) 3. Neznanje o uticaju poroka (alkohol, cigare, narkotici) na život i zdravlje – 5 opština (Bugojno, Ilidža, Vogošća, Vareš, Sokolac) 4. Needukovanost/neobavještenost o pitanjima reproduktivnog zdravlja – 5 opština (Bugojno, Lopare, Sokolac, Srebrenica, Vlasenica) 5. Neposjećivanje stomatologa/povećan obim oralnih bolesti – 4 opštine (Ilidža, Vogošća, Bratunac, Milići) 6. Povećan broj psihičkih patoloških devijacija/asocijalno ponašanje – 3 opštine (Gradačac, Istočno Sarajevo, Ugrijevik) 7. Porast zavisnosti od kocke – 1 opština (Srebrenica) 8. Nesporovođenje sistematskih pregleda u školama – 1 opština (Bugojno) 9. Nepoznavanje pružanja prve pomoći – 1 opština (Bugojno) 10. Neadekvatna potpora mladim majkama i trudnicama – 1 opština (Bugojno) 11. Pad nataliteta – 1 opština (Bugojno) 12. Povećanje broja oboljelih od zaraznih i spolno prenosivih bolesti – 1 opština (Bratunac) 13. Nedovoljno provođenje preventivnih terapijskih programa – 1 opština (Bugojno) 14. Neadekvatan tretman djece sa posebnim potrebama – 1 opština (Kalesija) 15. Lošihigijenski uslovi u obrazovnim institucijama – 1 opština (Kalesija) 16. Loša higijena i prijava grad – 1 opština (Vlasenica) 17. Poremećaj u rastu i razvoju mladih – 1 opština (Bratunac) 18. Neodržavanje lične higijene – 1 opština (Milići) 19. Neučestvovanje mladih u dobrovoljnom davanju krvi – 1 opština (Istočno Sarajevo) 20. Nezdrav način ishrane, povećan broj gojaznih mladih – 1 opština (Srebrenica) 21. Nebriga o mentalnom zdravlju i zdravoj ishrani – 1 opština (Istočna Ilidža) 22. Spolno prenosive bolesti (pogotovo AIDS) 23. Mladi su psiho-fizički nepripremjeni za odrastanje – 1 opština (Gradačac)	1. Nebrija o mentalnom zdravlju i zdravoj ishrani – 2 opštine (Ilidža, Vogošća) 2. Nezdrav način ishrane i života – 1 opština (Lopare) 3. Skupa zdravstvena zaštita – 1 opština (Lopare) 4. Nebrija o mentalnom zdravlju, ličnoj higijeni, zaštiti životne sredine – 1 opština (Sokolac)	1. Nedovoljno razvijena svijest o reproduktivnom zdravlju – 1 opština (Lopare) 2. Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti od raznih bolesti – 1 opština (Lopare)

3. Nedostatak stručnog kadra – **1 opština** (Lopare)
4. Nepoštojanje zakonske regulative o obaveznom zdravstvenom pregledu prilikom upisa u srednju školu – **1 opština** (Milići)
5. Neposećivanje stomatologa/povećan obim oralnih bolesti – **1 opština** (Ugrijevik)
6. Neposećivanje ginekologa – **1 opština** (Milići)
7. Držanje nezdravih dijeta – **1 opština** (Milići)
8. Nebriga o mentalnom zdravlju i zdravoj ishrani – **1 opština** (Osmaci)
9. Neispravna voda za piće – **1 opština** (Srebrenica)
10. Veliki broj mlađih bez osigurane zdravstvene zaštite – **1 opština** (Srebrenica)

2. Zapošljavanje

	Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
	1. Nedovoljna sposobljenost za savremene uvjete rada – nepoznavanje stranih jezika, rada na računaru, vozачka dozvola, ili nemaju finansijska sredstva za usavršavanje – 12 opština (Gradačac, Ilijda, Kalesija, Vogošća, Bratunac, I. Sarajevo, Milići, Odžak, Osmaci, Srebrenica, Vlasenica, Istočna Ilijda) 2. Nepoznavanje metoda i načina aktivnog traženja posla – CV, intervju – 11 opština (Gradačac, Ilijda, Kalesija, I. Sarajevo, Lopare, Milići, Odžak, Osmaci, Sokolac, Srebrenica, Istočna Ilijda) 3. Neusklađenost potreba tržišta rada i obrazovnog sistema ili neinformisanost o ovome – 9 opština (Gradačac, Kalesija, I. Sarajevo, Milići, Odžak, Sokolac, Srebrenica, Vogošća, Istočna Ilijda) 4. Nezainteresovanost ili neinformisanost o mogućnostima zaposlenja – 6 opština (Bratunac, I. Sarajevo, Lopare, Ugrijevik, Vlasenica, Bugojno) 5. Nepoznavanje mogućnosti pokretanja vlastitog biznisa – 5 opština (Gradačac, Kalesija, Bratunac, Milići, Istočna Ilijda) 6. Postojanje političkog uticaja pri zapošljavanju, zapošljavanje "preko veze" – 2 opštine (Lopare, Zvornik) 7. Nedostatak radnog iskustva – 3 opštine (Ugrijevik, Istočna Ilijda, Zvornik) 8. Nedostatak radnog iskustva, inertnost i pasivnost – 1 opština (Bugojno) 9. Nepoznavanje zakonske procedure prilikom zapošljavanja – 2 opštine (Gradačac, Kalesija) 10. Nepoznavanje mogućnosti razvoja vlastitog biznisa – 1 opština (Srebrenica) 11. Nekvalifikovani mlađi zbog rata nisu mogli da nastave obrazovanje – 1 opština (Vogošća) 12. Veliki broj mlađih nije evidentirano na Birou – 1 opština (Osmaci) 13. Nedovoljno korištenje mogućnosti poljoprivredne proizvodnje – 1 opština (Srebrenica)	1. Vecira mlađih nema radni staž, ili radno iskustvo – 2 opštine (Ilijda, I. Sarajevo) 2. Nedovoljna motivisanost za traženje posla – 2 opštine (Vogošća, Ugrijevik) 3. Velik broj nezapostenih – 1 opština (Lopare) 4. Određeni broj mlađih je završio samo osnovnu školu – 1 opština (Ilijda) 5. Odliv školovanih ljudi – 1 opština (Lopare).

14. Nedovoljna podrška mlađim kadrovima, nepostojanje programa koji bi privukli ili zadržali mlađe kadrove – 1 opština (Srebrenica)		
15. Nepostojanje sistematisiranog radnog mesta osobe zadužene za rad sa mladima u opštini – 1 opština (Vlasenica)		
16. Neprecizno definisane nadležnosti aktera i zajednice za zapošljavanje mlađih – 1 opština (Bugojno)		
17. Nedostatak podataka u cilju određenja mogućih rešenja za zapošljavanje – 1 opština (Bugojno)		
18. Nedostatak stručnog znanja, vještine i iskustva za rešavanje problema nezaposlenosti – 1 opština (Bugojno)		
19. Nedostatak sredstava – 1 opština (Bugojno)		
20. Deficit određenih kadrova na tržištu rada – 1 opština (Istočna Ilidža)		
21. Veliike migracije mlađih ka većim centrima i inostranstvu – 1 opština (Odžak)		
	Vrlo bitno, ali nije hitno	
1. Neusklađenost potreba tržišta rada i obrazovnog sistema – 4 opštine (Ilidža, Bratunac, Lopare, Osmaci)		
2. Nepoznavanje metoda i načine aktivnog traženja posla – CV, intervju – 3 opštine (Vogošća, Bratunac, Sokolac)		
3. Nepostojanje olakšica za pokretanje malog biznisa od strane opštine – 3 opštine (Bratunac, Odžak, Vlasenica)		
4. Nedostatak radnog iskustva – 2 opštine (Osmaci, Sokolac)		
5. Nepoznavanje stranog jezika – 1 opština (I. Sarajevo)		
6. Nedovoljan izbor zanimanja u srednjim školama – 1 opština (Lopare)		
7. Nezainteresovanost firmi za prijem pripravnika – 1 opština (Lopare)		
8. Nepostojanje omladinske zadruge – 1 opština (Lopare)		
9. Nepostojanje uslova za podizanje kredita za započinjanje vlastitog posla – 2 opštine (Milići, Odžak)		
10. Nezaposlenost mlađih, ali i njihovih roditelja – 1 opština (Osmaci)		
11. Određeni broj mlađih je završio samo osnovnu školu – 1 opština (Sokolac)		
12. Veliki broj zaposlenih na crno – 1 opština (Ugrijevik)		

13. Nemobilnost mladih – 1 opština (Gradačac)
14. Nepoznavanje prednosti volonterskog rada (Gradačac)

3. Obrazovanje

Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1. Učenici sa posebnim potrebama samo su djelimično uključeni u obrazovni sistem i ne tretiraju se na odgovarajući način – 4 opštine (Bugojno, Ilijadža, Vogošća, Srebrenica) 2. Nedovoljno koriste mogućnosti neformalnog obrazovanja/nepostojanje ovih mogućnosti – 4 opštine (Bugojno, Istočna Ilijadža, Bratunac, Srebrenica) 3. Ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavi, a ekološka svijest je na vrlo niskom nivou – 3 opštine (Ilijadža, Bratunac, Istočno Sarajevo) 4. Nepostojanje adekvatne infrastrukture i uslova za rad u školama – 2 opštine (Srebrenica, Kalesija) 5. Nedostatak informacija o obrazovni potrebljama mladih – 2 opštine (Vlasenica, Zvornik) 6. Neefektivna promocija neformalnog obrazovanja – 1 opština (Vlasenica) 7. Opština nema sredstva za sprovođenje monitoringa nad upisom djece u prvi razred osnovne škole – 1 opština (Bugojno) 8. Obrazovni sistem ne prati potrebe mladih i privrede – 1 opština (Istočna Ilijadža) 9. Sklonost porocima – 1 opština (Istočna Ilijadža) 10. Nedovoljno čitaju u slobodno vreme – 1 opština (Istočna Ilijadža) 11. Neopremjenost, nesnabdevenost školske biblioteke lektirom za srednju školu/nedostatak biblioteke – 2 opštine (Kalesija, Sokolac) 12. Nedovoljna podrška djeци bez jednog ili oba roditelja koji tvore posebnu raniju grupu – 1 opština (Vogošća) 13. Neuključenost roditelja u rad i život škole – 1 opština (Bratunac) 14. Nepostojanje mogućnosti nastavka školovanja na fakultetima – 1 opština (Bratunac) 15. Nezadovoljstvo učenika organizacijom časova fizičkog vaspitanja – 1 opština (Sokolac) 16. Nezadovoljavajuća didaktičko-tehnička opremljenost škola – 1 opština (Srebrenica) 17. Nedostatak finansijskih sredstava kojim bi se pospešio nastavni i vannastavni rad sa mladima – 1 opština (Vlasenica) 18. Nedostatak razmijene iskustava, studijskih putovanja za učenike i nastavnike – 1 opština (Vlasenica)	1. Neuključenost učenika u proces reforme obrazovanja – 5 opština (Ilijadža, Istočna Ilijadža, Vogošća, Istočno Sarajevo, Srebrenica) 2. Mladi su nezadovoljni obrazovnim sistemom – 4 opštine (Bugojno, Ilijadža, Vogošća, Bratunac,) 3. Obrazovni sistem nije prilagođen mladima – 2 opštine (Ilijadža, Vogošća) 4. Obrazovni sistem je loš – 2 opštine (Istočno Sarajevo, Srebrenica) 5. Odnos nastavnika i učenika nije zadovoljavajući – 1 opština (Bugojno)

19. Nepostojanje đackih parlamenata u školama – 1 opština (Vlasenica) 20. Prodaja i točenje alkohola u neposrednoj blizini škola – 2 opštine (Kalesija, Odžak) 21. Mladi iz socijalno ugroženih porodica nemaju dovoljnu podršku tokom školovanja – 1 opština (Bugojno) 22. Romska djeca i socijalno ugroženi učenici nemaju dovoljno novca za školovanje i prijevoz – 1 opština (Kalesija) 23. Nepostojanje obdaništa – 1 opština (Kalesija)		
Vrlo bitno, ali nije hitno	Nije hitno, nije ni bitno	
	1. Odnos nastavnika i učenika nije zadovoljavajući – 3 opštine (Iliđa, Istočna Ilidža, Srebrenica) 2. Obrazovni sistem ne prati potrebe mladih – školovanje za zanimanja za koja ne odgovaraju tržstu rada (Bugojno) 3. Neuključenost učenika u proces reforme obrazovanja (Bugojno). 4. Mladi koji se školuju van opštine nisu uključeni u program praćenja školovanja, pa ne postoji baza podataka za koja se zanimanja školiju (Bugojno). 5. Udžbenici su preopširni i nisu prilagođeni učenicima (Istočna Ilidža) 6. Mala mogućnost zaposlenja nakon završenog školovanja (Vogošća) 7. Nedovoljna zatupljenost mladih u vlasti i političkom životu (Vogošća) 8. Neopremjenost ili nepostojanje sportskih terena u okviru škola (Bratunac) 9. Nepostojanje prostora za okupljanje mladih (Odžak) 10. Nemogućnost nabavke udžbenika za srednju školu na području opštine (Sokolac) 11. Nepriznavanje neformalnog obrazovanja od strane privrednih subjekata (Vlasenica) 12. Nedostatak komunikacije mladih i odraslih u cilju unapređenja motivacije za uključenje u obrazovanje (Vlasenica)	1. Nemogućnost studijske razmjene (Kalesija)

13. Nedostatak školskog prostora u pojedinim mjesnim zajednicama (Kalesija)
 14. Loša infrastruktura u kabinetima u srednjim školama (Kalesija)

4. Socijalna politika

	Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1.	Poroci među mladima (alkohol, cigarete, narkotici, kockarnice) – 6 opština (Bugojno, Istočna Ilidža, Istočno Sarajevo, Lopare, Osmaci, Zvornik)	1. Problemi u vezi sa obrazovanje koji izlaze iz nadležnosti opštine – 2 opštine (Ilidža, Vareš)
2.	Društveno neprihvativi oblici ponašanja/poremećaj ponalašanja kod mladih – 6 opština (Ilidža, Istočna Ilidža, Vogošća, Vareš, Istočno Sarajevo, Osmaci)	2. Problemi u vezi sa narušenom dinamikom porodice – 1 opština (Vogošća)
3.	Narušena porodična dinamika i tradicionalna struktura porodice – 6 opština (nezaposlenost roditelja) (Ilidža, Istočna Ilidža, Vogošća, Vareš, Lopare, Osmaci)	3. Nizak socijalni status usled nezaposlenosti – 1 opština (Lopare)
4.	Uvećana stopa kriminala među mladima – 4 opštine (Bugojno, Istočna Ilidža, Kalesija, Istočno Sarajevo,)	
5.	Neodgovoran odnos/nedovoljna briga prema djeci sa posebnim potrebama – 3 opštine (Lopare, Srebrenica, Ugljevik)	
6.	Socijalna isluženost mladih, pogotovo u ruralnim područjima – 3 opštine (Lopare, Srebrenica, Zvornik)	
7.	Mladi su češće žrtve porodičnog nasilja – 2 opštine (Kalesija, Ugljevik)	
8.	Ugrožena je sigurnost u saobraćaju – 1 opština (Kalesija)	
9.	Razvod braka među mladima – 1 opština (Istočno Sarajevo)	
10.	Produženo radno vrijeme ugostiteljskih objekata – 1 opština (Lopare)	
11.	Ekološka svijest je na vrlo niskom nivou – 1 opština (Srebrenica)	
12.	Nedostatak podrške Centra za socijalni rad u resocijalizaciji mladih počinilaca krivičnih djela – 1 opština (Kalesija)	
13.	Nepoštovanje odredbe o zabrani prodaje duhana i alkohola maloletnim licima – 1 opština (Kalesija)	
	Vrlo bitno, ali nije hitno	Nije hitno, nije ni bitno

1. Učestalost socijalnih urbanih rizika – 3 opštine (Iličić, Vogošća, Vareš)
2. Kriza morala – 2 opštine (Bugojno, Vogošća,)
3. Neorganizovano korištenje slobodnog vremena – 2 opštine (Iličić, Vogošća)
4. Kriza morala – 2 opštine (Iličić, Osmaci)
5. Problem sa prihvatanjem osoba sa posebnim potrebama – 2 opštine (Istočna Iličić, Istočno Sarajevo)
6. Stambena ovisnost od roditelja – 1 opština (Bugojno)
7. Diskriminacija mladih u okruženju zbog lošeg imidža opštine – 1 opština (Kalesija)
8. Ekološka svijest je na vrlo niskom nivou – 1 opština (Kalesija)
9. Nepostojanje šetališta, izletišta ili parka gdje bi mladi provodili slobodno vrijeme – 1 opština (Kalesija)
10. Loša ulična rasvijeta utiče na bezbjednost mladih – 1 opština (Kalesija)
11. Problemi u vezi sa obrazovanjem – 1 opština (Osmaci)

5. Aktivno učešće mladih u društву

Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1. Nedovoljno učešće mladih u društvenim procesima i procesima odlučivanja/zastupljenost u vlasti – 9 opština (Bugojno, Iličić, Istočna Iličić, Istočno Sarajevo, Bratunac, Lopare, Osmaci, Sokolac, Kalesija)	
2. Nedovoljno neformalno obrazovanje – 6 opština (Iličić, Istočna Iličić, Kalesija, Bratunac, Istočno Sarajevo, Milići)	
3. Neuključenost/neinformisanost mladih u građanske inicijative – 6 opština (Iličić, Istočna Iličić, Istočno Sarajevo, Lopare, Milići, Sokolac)	
4. Obrazovni sistem nije usklađen sa potrebama mladih – 3 opštine (Iličić, Kalesija, Istočno Sarajevo)	
5. Nepodržavanje inicijativa mladih od strane vlasti – 2 opštine (Bugojno, Osmaci)	
6. Nedovoljna komunikacija mladih i vlasti – 2 opštine (Bugojno, Kalesija)	
7. Neispunjeno slobodne vrijeme, uslijed nepostojanja adekvatnih uslova u opštinama – 3 opštine (Kalesija, Bratunac, Odžak)	
8. Mladi se nedovoljno bave politikom – 1 opština (Vogošća)	
9. Nepostojanje mehanizama za uključivanje mladih u rad lokalne uprave – 1 opština (Ugljevik)	
10. Neaktivnost nevladinog sektora – 1 opština (Vogošća)	
11. Mužički bendovi nisu dovoljno afirmisani – 1 opština (Istočna Iličić)	

12. Nepostojanje omladinskog centra – 1 opština (Kalesija)	
13. Nedovoljna uključenost mladih u volonterske aktivnosti – 2 opština (Bratunac, Kalesija)	
14. Neuključenost u reformu obrazovanja – 1 opština (Istočno Sarajevo)	
15. Nedostatak sredstava za aktivnosti nevladinih sektora i škola/organizovanje mlađih – 1 opština (Lopare)	
16. Nepostojanje inicijativa za pokretanje projekata od strane mlađih – 1 opština (Lopare)	
17. Nedostatak prostorija za organizovanje mlađih – 1 opština (Lopare)	
18. Poistovjećivanje organizacije i pojedinca – 1 opština (Lopare)	
19. Nepostojanje uređenog mjeseta za boravak u prirodi – 1 opština (Milici)	
20. Uništen toalet u prostorijama omladinske organizacije – 1 opština (Milici)	
21. Nepostojanje registra o omladinskim organizacijama – 1 opština (Srebrenica)	
22. Nepostojanje saradnje omladinskih organizacija i obrazovnih ustanova – 1 opština (Srebrenica)	
23. Narušen imidž opštine – 1 opština (Srebrenica)	
24. Inerthnost mlađih i nezainteresovanost za rešavanje značajnih problema – 1 opština (Uglojevik)	
Vrlo bitno, ali nije hitno	Nije hitno, nije ni bitno
1. Nepoštovanje ljudskih prava – 2 opštine (Ilići, Istočno Sarajevo)	
2. Mladi imaju poruke – 2 opštine (Ilići, Istočno Sarajevo)	
3. Neuključenost mlađih u građanske inicijative – 2 opština (Bugojno, Odžak)	
4. Nedovoljno neformalno obrazovanje – 1 opština (Bugojno)	
5. Nepostojanje komunikacije između mlađih i vlasti – 1 opština (Odžak)	
6. Nepostojanje oglasne table u opštini – 1 opština (Odžak)	

6. Informisanje

Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1. Neinformisanost o stanju u opštini i mogućnostima uključivanja u inicijative koje pokreće opština ili nevladin sektor – 8 opština (Iliža, Istočna Iliža, Vareš, Istočno Sarajevo, Lopare, Osmaci, Sokolac, Ugljevik) 2. Neuključenost/neinformisanost mladih u građanske inicijative – 6 opština (Iliža, Vareš, Milići, Sokolac, Vlasenica, Zvornik) 3. Neuključenost u društvenu zajednicu/državu dešavanja na lokalnom nivou – 5 opština (Iliža, Istočna Iliža, Vareš, Sokolac, Zvornik) 4. Neposjećivanje kulturnih manifestacija – 4 opštine (Iliža, Vareš, Sokolac, Vlasenica) 5. Nepostojanje lokalnih medija/mehanizama za informisanje – 2 opštine (Osmaci, Srebrenica) 6. Mladi iz ruralnih dijelova su u medijskoj blokadi – 2 opštine (Vlasenica, Zvornik) 7. Neinformisanost o ljudskim pravima – 1 opština (Vogošča) 8. Ne služe se u dovoljnoj mjeri savremenim sredstvima komunikacije (Internetom)/informatička nepismenost – 2 opštine (Osmaci, Ugljevik) 9. Neinformisanost o funkcionisanju lokalne vlasti – 1 opština (Vlasenica) 10. Neinformisanost o opštinskom budžetu posvećenom mladima – 1 opština (Vlasenica) 11. Nepostojanje informacija koje bi zanimale mlađe na sajtu opštine – 1 opština (Vogošča) 12. Nezastupljenost u pisanim i elektronskim medijima – 1 opština (Istočna Iliža) 13. Nepristupačnost podataka koji se tču mlađih – 1 opština (Istočno Sarajevo) 14. Nedostatak informacija i omladinskog informativnog centra – 1 opština (Odžak)	
Vrlo bitno, ali nije hitno	Nije hitno, nije ni bitno
	1. Neinformisanost o stanju u opštini i mogućnostima uključivanja u inicijative koje pokreće opština ili nevladin sektor – 1 opština (Kalesija) 2. Neuključenost/neinformisanost mladih u građanske inicijative – 1 opština (Istočno Sarajevo) 3. Nedovoljna medjinska pokrivenost na području opštine – 1 opština (Srebrenica) 4. Nedostatak omladinskih medija – 1 opština (Odžak) 5. Nedovoljna osposobljenost za rad u medijima – 1 opština (Odžak)

7. Kultura

	Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1.	Nedovoljno kvalitetna ponuda ili broj programa iz kulture – 6 opština (Bugojno, Kalesija, Bratunac, Lopare, Milići, Odžak)	1. Ne postoji Internet kafe – 1 opština (Lopare)
2.	Neinformisanost o mogućnosti korištenja sadržaja iz oblasti kulture – 5 opština (Iličić, Vogošća, Istočno Sarajevo, Srebrenica, Uglijevik)	
3.	Ograničena mogućnost praćenja filmskih i pozorišnih predstava, umjetničkih izložbi – 4 opštine (Vogošća, Istočno Sarajevo, Osmaci, Srebrenica)	
4.	Nepostojanje prostora za održavanje kulturnih manifestacija – 4 opštine (Gradačac, Istočno Sarajevo, Lopare, Uglijevik)	
5.	Neobavještenost o kulturno-historijskoj baštini opštine – 4 opštine (Gradačac, Iličić, Vogošća, Uglijevik)	
6.	Ograničen bibliotekarski fond – 3 opštine (Bugojno, Iličić, Srebrenica)	
7.	Neiskorištenost prostornih kapaciteta kulturnih ustanova – 3 opštine (Iličić, Vogošća, Uglijevik)	
8.	Slaba posjećenost kulturnih događaja – 3 opštine (Bugojno, Iličić, Srebrenica)	
9.	Nedovoljno uključivanje u postojeća kulturna udruženja – 2 opštine (Bugojno, Vlasina)	
10.	Ograničen pristup kulturi mladima iz ruralnih područja – 2 opštine (Kalesija, Srebrenica)	
11.	Nedostatak uslova za bavljenje kulturnim stvaralaštvom – 2 opštine (Kalesija, Uglijevik)	
12.	Nemogućnost sprovodenja ideja i projekata iz oblasti kulture – 3 opštine (Gradačac, Iličić, Vogošća)	
13.	Neriješena infrastruktura pitanju u prostorijama kulturnih institucija – 2 opštine (Bugojno, Vlasenica)	
14.	Nepostojanje projekata iz oblasti kulture – 1 opština (Bugojno)	
15.	Ne postoji škola plesa – 1 opština (Istočna Iličić)	
16.	Neorganizovanje nastupa muzičkih grupa iz inostranstva – 1 opština (Istočna Iličić)	
17.	Neuređenost mogućnosti izletišta – 1 opština (Istočna Iličić)	
18.	Ograničena mogućnost putovanja – 1 opština (Istočna Iličić)	
19.	Nedostatak sredstava za stipendiranje talentovanih mlađih umjetnika – 1 opština (Vogošća)	
20.	Nepostojanje kulturnih sekcija u školama – 1 opština (Sokolac)	
21.	Nepostojanje amaterskog pozorišta, dramske sekcije, muzičke škole – 1 opština (Vlasenica)	
	Vrlo bitno, ali nije hitno	Nije hitno, nije ni bitno

1. Ograničena mogućnost praćenja filmskih i pozorišnih predstava, umjetničkih izložbi – **4 opštine** (Gradačac, Iličića, Istočno Sarajevo, Ugjevik)
2. Nepostojanje prostora za održavanje kulturnih manifestacija – **2 opštine** (Istočna Iličića, Srebrenica)
3. Nedostatak opreme za rad kulturnih udruženja – **2 opštine** (Kalesija, Srebrenica)
4. Nepostojanje mogućnosti organizacije takmičenja u osnovnim i srednjim školama – **1 opština** (Kalesija)
5. Nezainteresovanost za posjete događanjima iz oblasti kulture – **1 opština** (Istočno Sarajevo)
6. Nedostatak kulture ponašanja mladih na kulturnim događajima – **1 opština** (Milići)
7. Ograničen bibliotekarski fond – **1 opština** (Ugjevik)

8. Sport

	Vrlo bitno i vrlo hitno	Vrlo hitno, ali nebitno
1.	Nedovoljno uključivanje u postojeće sportske klubove i udruženja – 4 opštine (Bugojno, Lopare, Milići, Osmaci)	
2.	Slaba informisanost o ponudi, značaju i mogućnostima u oblasti sporta – 4 opštine (Iličić, Vogošča, Istočno Sarajevo, Ugjevik)	
3.	Nedostatak sportskih objekata i terena – 5 opština (Gradačac, Osmaci, Sokolac, Ugjevik, Vlasenica)	
4.	Sportski mobilijar je u lošem stanju ili nedostaje – 2 opštine (Iličić, Vogošča)	
5.	Nedostatak sredstava za stipendiranje talentovanih mlađih sportista – 1 opština (Vogošča)	
6.	Nezadovoljavajuće stanje skijanja – 1 opština (Istočno Sarajevo)	
7.	Nezadovoljavajuće stanje u odbiocu – 1 opština (Istočno Sarajevo)	
8.	Veliki broj nepličaca – 1 opština (Istočno Sarajevo)	
9.	Ograničen pristup sportskim aktivnostima mladima iz ruralnih područja – 1 opština (Kalesija)	
10.	Neorganizovan sistem zdravstvene zaštite sportista – 1 opština (Lopare)	
11.	Nedostatak opreme za sportska igrališta – 1 opština (Milići)	
12.	Nepostojanje uslova za večernje bavljenje sportom – 1 opština (Milići)	
13.	Infrastrukturni problemi u postojećim sportskim objektima – 1 opština (Vlasenica)	

14. Nedovoljna podrška sportu od strane lokalnih vlasti – 1 opština (Osmaci) 15. Nepostojanje sportskih sekcija u školama – 1 opština (Sokolac) 16. Organizovanje sportskih manifestacija – 1 opština (Sokolac) 17. Nedostatak sredstava za rad sportskih klubova i manifestacija – 1 opština (Ugrijevik) 18. Nedostatak sportske opreme u klubovima – 1 opština (Vlasenica)	Vrlo bitno, ali nije hitno 1. Nedostatak uslova za bogatije sportske sadržaje – 2 opštine (Kalesija, Srebrenica) 2. Nedostatak uslova za sport u pojedinim sredinama, ruralnim – 2 opštine (Kalesija, Milići) 3. Nedostatak sportskih terena otvorenog tipa – 1 opština (Iličja) 4. Neopremljenost sportskih klubova rezvizitima – 1 opština (Lopare) 5. Nepostojanje sportskih objekata u ruralnim sredinama – 1 opština (Ugrijevik) 6. Loša medijska promocija sportskih klubova – 1 opština (Vlasenica) 7. Nedostatak meteorološke stanice – 1 opština (Vlasenica) 8. Nedostatak saobraćajne signalizacije – 1 opština (Vlasenica) 9. Nepostojanje bazena u gradu – 1 opština (Ođžak)	Nije hitno, nije ni bitno

ANEX 2. ALOKACIJA BUDŽETA PREMA PRIORITETNIM OBLASTIMA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA	BUGOJNO			2008.	2009.	2010.	UKUPNO
		2008.	2009.	2010.				
procena broja stanovnika: 41.000	Zapošljavanje	79.000	-	-	79.000			
	Obrazovanje	24.000	19.000	13.500				56.500
	Socijalna politika	19.500	31.500	5.000				56.000
	Zdravstvo	3.300	3.300	3.300				9.900
	Aktivno sudjelovanje u društvu	10.000	10.000	10.000				30.000
	Slobodno vrijeme	84.000	84.000	84.000				252.000
	Informisanje	15.600	12.200	9.800				37.600
	UKUPNO:	235.400	160.000	125.600				521.000

Komentar:

1. Prijedlog omladinske politike izrađen je za period od 2007. do 2012. godine.
2. Predviđeni budžet za godine koje nisu prikazane: 2007 – 35.000; 2011 – 110.100; 2012 – 100.100
3. Mogući izvori finansiranja: općina, viši nivoi vlasti, lokalni poduzetnici, lokalne organizacije i institucije, međunarodni donatori (za 2007. finansirano je iz granta za zapošljavanje i poduzetništvo mladih u iznosu od 25.000 KM).

OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA	GRADAČAC				UKUPNO
		2008.	2009.	2010.		
Procjena broja stanovnika: 44.000	Zapošljavanje i poduzetništvo Zdravlje i kultura življenja Neformalno obrazovanje, učešće u društvu i informisanje Slobodno vrijeme	6.700 7.500 10.500 6.500	6.700 6.500 7.500 5.000	6.700 6.500 5.500 5.000	20.100 16.500 23.500 16.500	
	UKUPNO:	31.200	25.700	23.700	80.600	

Komentar:

1. Mogući izvori finansiranja nisu navedeni.
2. Socijalna politika i obrazovanje nisu navedeni kao prioritetne oblasti.

OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA	ILIDŽA				UKUPNO
		2008.	2009.	2010.		
Procjena broja stanovnika: 65.000	Zapošljavanje Obrazovanje Socijalna politika Slobodno vrijeme: kultura Slobodno vrijeme: sport Zdravstvo Aktivno sudjelovanje u društvu	3.200 1.520 1.580 9.000 0 5.100 10.050	3.200 0 1.580 8.000 0 5.100 9.450	3.200 - - - - - - - 0	- - - - - - - - 0	6.400 1.520 3.160 17.000 0 10.200 19.500

Informisanje		3.200	3.200	-	6.400
UKUPNO:	33.650	30.530	-	64.180	

Komentar:

1. Predlog omladinske politike izrađen je za period od 2007. do 2009. godine.
2. Predviđeni budžet za 2007. godinu koja nije prikazana je bio 46.700 KM.
3. Mogući izvori finansiranja nisu navedeni.

OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA	KALESIJA			UKUPNO
		2008.	2009.	2010.	
Procjena broja stanovnika: 40.000	Zapošljavanje i poduzetništvo mladih	6.300,00	6.300,00	6.300,00	18.900,00
	Obrazovanje mladih	11.300,00	46.300,00	11.300,00	68.900,00
	Zdravlje mladih	1.900,00	1.700,00	1.700,00	5.300,00
	Sigurnost mladih i kultura življenja	8.150,00	7.050,00	5.050,00	20.250,00
	Sport i kultura mladih	22.800,00	1.800,00	1.500,00	26.100,00
	Učešće mladih u društvu	19.300,00	16.300,00	12.300,00	47.900,00
UKUPNO:	69.750,00	79.450,00	38.150,00	187.350,00	

Komentar:

1. Mogući izvori finansiranja: općina, viši nivoi vlasti, domaći poduzetnici i šira lokalna zajednica, međunarodne organizacije i institucije.

OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA	ODŽAK		2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika: 29.743	Nezaposlenost i poduzetništvo mladih			12.500	12.500	12.500	37.500
	Obrazovanje mladih	4.600	4.600	4.600	4.600	4.600	13.800
	Zdravje mladih	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	12.000
	Sport i kultura mladih	3.300	1.300	1.300	1.300	1.300	5.900
	Informisanje	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	9.000
	Učesće mladih u društvu	8.550	7.050	5.550	5.550	5.550	21.150
	UKUPNO:	35.950	32.450	30.950	30.950	30.950	99.350
Komentar:							
1. Kantona, Vlada BiH, domaći poduzetnici i šira javnost, međunarodne organizacije		Moguci izvori finansiranja: opština Odžak, turistička zajednica Županije Posavske, Vlada					
2. Budžet po programskim područjima je svake godine isti.							
3. Opština nije obradila socijalnu politiku kao programsko područje.							

REPUBLIKA SRPSKA

		BRATUNAC			
OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA			
		2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika: 21.000	Zapošljavanje i preduzetništvo	8.500	8.500	8.500	25.500
	Obrazovanje i kultura življenja	2.500	2.500	2.500	7.500
	Kultura, rekreativni život, učešće mladih u društvu i volonterski rad	12.700	11.500	11.000	35.200
	Zdravlje	5.000	5.000	5.000	15.000
	Mirovne inicijative	13.200	12.900	12.900	39.000
	UKUPNO:	41.900	40.400	39.900	122.200

Komentar:

1. Pojedina programska područja su objedinjena, i u narativnom i finansijskom dijelu.
2. Mogući izvori finansiranja: opština, viši nivoi vlasti, domaći preduzetnici i šira lokalna zajednica, međunarodne organizacije i institucije.

		ISTOČNA ILIDŽA			
OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA			
		2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika: 16.823	Obrazovanje	2.700	2.700	2.700	8.100
	Zapošljavanje	3.000	3.000	3.000	9.000
	Socijalna briga	2.500	2.500	2.500	7.500
	Zdravstvo	3.200	1.700	1.700	6.600
	Slobodno vrijeme - sport i kultura	4.200	4.200	4.200	12.600

Aktivno učešće u društvu	4.500	4.500	4.500	4.500	13.500
Informisanje	1.500	500	500	500	2.500
Monitoring	200	200	200	200	600
UKUPNO:	21.800	19.300	19.300	19.300	60.400

Komentar:

1. Prijedlog omladinske politike izrađen je za period od 2008. do 2012. godine.
2. Predviđeni budžet za godine koje nisu prikazane: 2011 – 19.300; 2012 – 19.300 (budžet ukupnog programa je 99.000 KM).
3. Jedina opština koja je u budžetu predviđela sredstva za monitoring.
4. Mogući izvori finansiranja: naglašeno je da je budžet finansijski ostvariv pomoću opštinskih sredstava, ali su potrebne i druge donacije.

ISTOČNO SARAJEVO		2008.	2009.	2010.	UKUPNO
OPŠTI PODACI	PROGRAMSKA PODRUČJA				
Procjena broja stanovnika: 87.000	Zapošljavanje	5.000	5.500	5.000	15.500
	Obrazovanje mlađih	4.000	4.000	4.000	12.000
	Socijalna brigada	4.900	5.300	5.300	15.500
	Zdravstvo	7.000	7.000	7.000	21.000
	Slobodno vrijeme - sport i kultura	4.000	3.000	2.900	9.900
	Aktivno učešće u društvu	5.450	7.850	8.150	21.450
	Informisanje	3.500	3.500	3.500	3.500
UKUPNO:	33.850	36.150	35.850	105.850	

Komentar:

1. Prijedlog omladinske politike izrađen je za period od 2008. do 2012. godine.
2. Predviđeni budžet za godine koje nisu prikazane: 2011 – 33.850; 2012 – 32.850 (budžet ukupnog programa je 172.550 KM).
3. Mogući izvori finansiranja: naglašeno je da je budžet finansijski ostvariv pomoću opštinskih sredstava, ali su potrebne i druge donacije.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA	2008.	2009.	2010.	UKUPNO
LOPARE						
Procjena broja stanovnika: 18.000	Zapošljavanje Obrazovanje mladih Socijalna i zdravstvena zaštita Slobodno vrijeme - sport i kultura Omladinsko organizovanje i informisanje	1.600,00 N/A 2.800 155.000 1.300	3.700 N/A 2.800 155.000 1.300	1.900 N/A 2.800 5.000 1.300	7.200 N/A 8.400 315.000 3.900	
UKUPNO:		160.700	162.800	11.000	334.500	

Komentar: Nisu navedeni mogući izvori finansiranja aktivnosti.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA	2008.	2009.	2010.	UKUPNO
MILICI						
Procjena broja stanovnika: 14.800	Zapošljavanje i preduzetništvo mladih Zdravlje mladih Aktivizam, sport i kultura Ekologija	10.100 5.651,5 11.300 4.300	10.100 5.651,5 11.000 2.800	10.100 5.651,5 9.000 2.800	30.300 16.954,5 31.300 9.900	
UKUPNO:		31.351,5	29.551,5	27.551,5	88.454,5	

Komentar:

1. Nisu navedeni mogući izvori finansiranja aktivnosti.
2. Budžet po programskim oblastima je svake godine isti.
3. Opština koja je u programska područja uvrstila ekologiju kao posebnu oblast.
4. Obrazovanje nije predviđeno kao posebno programsko područje.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA	2008.	2009.	2010.	UKUPNO
		MODRIČA				
Procjena broja stanovnika:	32.000	Zapošljavanje i obrazovanje mladih	1.800	4.800	4.800	11.400
		Socijalna politika	1.300	1.500	1.500	4.300
		Kultura, rekreativni sport i slobodno vrijeme	5.000	17.000	14.500	36.500
		Zdravje	-----	-----	-----	-----
		UKUPNO:	8.100,00	23.300	20.800	52.200

Komentar:

1. Prijedlog omladinske politike izrađen je za period od 2007. do 2011. godine.
2. Predviđeni budžet za godine koje nisu prikazane: 2007 – 0,00; 2011 – 9.800
3. Za oblast zdravlja nije dat pregled sredstava po godinama, već samo ukupno od 2007. do 2011. godine - 7.200 (budžet ukupnog programa je 69.200 KM).
4. Nisu navedeni mogući izvori finansiranja aktivnosti.
5. Učešće u društvu i informisanje nije predviđeno kao posebno programsko područje.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA	OSMACI			
			2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika:	6.500	Zapošljavanje	21.500	21.500	21.500	64.500
		Socijalna i zdravstvena zaštita	1.000	1.000	1.000	3.000
		Slobodno vrijeme - sport i kultura	519.000	4.200	4.200	527.400
		Učešće u procesu donošenja odluka i informisanje	2.100	-	10.000	12.100
		UKUPNO:	543.600	26.700	36.700	607.000

Komentar:

1. Prijedlog omladinske politike izrađen je za period od 2008. do 2012. godine.
2. Predviđeni budžet za godine koje nisu prikazane: 2011 – 26.700; 2012 – 26.700 (budžet ukupnog programa je 660.400 KM).
3. Nisu navedeni mogući izvori finansiranja aktivnosti.
4. Budžet za pojedina programska oblastima je svake godine isti.
5. Obrazovanje nije predviđeno kao posebno programsko područje.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA	SREBERNICA			
			2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika:	8.000 – 10.000	Zapošljavanje i preduzetništvo	106.800	106.800	106.800	320.400
		Obrazovanje – formalno i neformalno	11.400	8.400	11.400	31.200
		Informisanost i učešće u društvu	80.400	74.100	74.100	228.600
		Zdravlje i kultura življenja	8.300	14.000	14.000	36.300

Kultura, sport i slobodno vrijeme

Kultura, sport i slobodno vrijeme	24.000	23.000	23.000	70.000
UKUPNO:	230.900	226.300	226.300	686.500

Komentar: Mogući izvori finansiranja nisu navedeni.

OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA		UGLJEVIK	
		2008.	2009.	2010.	UKUPNO
Procjena broja stanovnika:	17.000	Zapošljavanje	15.000	15.000	45.000
		Socijalna i zdravstvena zaštita	29.000	45.500	98.000
		Kultura	17.600	15.000	45.100
		Sport	116.000	116.000	348.000
		Učešće u donošenju odluka	3.000	3.000	9.000
		Informisanje	18.000	10.000	30.000
		UKUPNO:	198.600	204.500	583.100
Komentar:		Mogući izvori finansiranja su: opština, građani opštine, organi RS			
1.		2. Budžet za pojedine programske oblasti je svake godine isti.			
3. Obrazovanje nije predviđeno kao posebno programsko područje.					
OPŠTI PODACI		PROGRAMSKA PODRUČJA		VLASENICA	
Procjena broja		Zapošljavanje i preduzetništvo mladih		2008.	2009.
				6.400	11.800
				10.000	28.200

Stanovnika: 20.437	Obrazovanje	1.700	4.000	4.000	9.700
	Zdravlje i kultura življenja	1.530	1.630	21.540	24.700
	Informisanje i aktivno uključivanje u društvene tokove	3.020	4.820	2.820	10.660
	Sport i slobodno vrijeme	13.330	12.830	101.300	127.500
	Omladinski rad i volonterizam	21.420	21.420	21.310	64.150
	UKUPNO:	47.400	56.500	160.970	264.910

Komentar: Mogući izvori finansiranja su: opština, viši nivoi vlasti, međunarodne organizacije i privredni subjekti.

OPŠTI PODACI		ZVORNIK		PROGRAMSKA PODRUČJA	
Procjena broja stanovnika:	80.000	Kultura i slobodno vrijeme		190.000	
		Prostor za okupljanje i rad mladih		100.000	
		Informisanje i mobilnost mladih		99.300	
		Zaštita životne sredine		118.000	
		Zapošljavanje i preduzetništvo mladih		322.500	
		Mladi sa posebnim potrebama		112.700	
		Zdravlje mladih		117.000	
		Rekreativni život mladih		280.000	
		Učešće mladih u društvu, omladinski i volonterski rad		151.000	
		Obrazovanje		170.000	

500.000
2.160.500

Stambena politika za mlade

UKUPNO:

Komentar: Ovo je jedina opština čiji sa se strategija za mlađe razlikuje i u formi, ali i po metodu istraživanja.
Predviđeni troškovi aktivnosti dati su zbirno za vremenski period implementacije od 2008. do 2012. godine.

Opština Sokolac, Novi Grad Sarajevo u strategiji nije navela zbirne troškove implementacije po oblastima, niti zbirnu tabelu.

O Udruženju službenika za mlade u BiH (USM BiH)

Udruženje službenika/ca za mlade u BiH (USM) jeste profesionalna i kompetentna organizacija koja u saradnji s drugim relevantnim institucijama u zemlji i inostranstvu, prateći demokratske principe u svom radu, kreira institucionalne okvire/mehanizme i instrumente za poboljšanje sveukupnog društveno-ekonomskog položaja mlađih u BiH.

Kao priznat učesnik u izgradnji građanskog društva, USM prepoznaće i pravovremeno djeluje pri rješavanju problema mlađih, postavlja standarde, obučava službenike / službenice, osigurava promotivnu, informativnu i savjetodavnu podršku u uspostavljanju i jačanju institucionalnih mehanizama za poboljšanje položaja mlađih u BiH.

USM okuplja osobe koje se profesionalno bave problematikom i tematikom mlađih ljudi, a osnovali su ga polaznici/ce prve generacije obuke službenika za mlađe, a kojem su se kasnije pridružili i polaznici/e druge generacije, ali i drugi službenici/e iz cijele BiH.

Osnovni ciljevi Udruženja:

- izgradnja saradnje između mlađih i vlasti na svim nivoima
- uspostava mreže službenika za mlađe BiH i izrada individualnih i zajedničkih projekata
- razmjena iskustava i primjera dobre prakse između članova
- formalno i neformalno obrazovanje službenika za mlađe i drugih koji se bave pitanjima mlađih

- promocija i izdavanje knjiga i časopisa koji se tiču tema udruženja u skladu sa zakonima i propisima
- promocija rada s mlađima
- unapređenje rada službenika za mlađe na svim nivoima
- popularizacija i širenje svijesti o značaju rada s mlađima i pristupa mlađima kao najznačajnijem resursu BiH
- zalaganje za veće učešće mlađih u javnom životu

GTZ-Profile

Our Organization

The GTZ is an international cooperation enterprise for sustainable development with worldwide operations.

It provides viable, forwardlooking solutions for political, economic, ecological and social development in a globalised world. Working under difficult conditions, GTZ promotes complex reforms and change processes. Its corporate objective is to improve people's living conditions on a sustainable basis.

Our Clients

GTZ is a federal enterprise based in Eschborn near Frankfurt am Main. It was founded in 1975 as a company under private law. The German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) is its major client. The company also operates on behalf of other German ministries, the governments of other countries and international clients, such as the European Commission, the United Nations and the World Bank, as well as on behalf of private enterprises. GTZ works on a public-benefit basis. All surpluses generated are channelled back into its own international cooperation projects for sustainable development.

GTZ – worldwide operations

GTZ employs some 10,000 staff in more than 120 countries of Africa, Asia, Latin America, the Eastern European countries in transition and the New Independent States (NIS). Around 9,000 of these staff are national personnel. GTZ maintains its own offices in 67 countries. Some 970 people are employed at Head Office in Eschborn near Frankfurt am Main. In addition, 365 staff work for supraregional projects based at various locations within Germany.